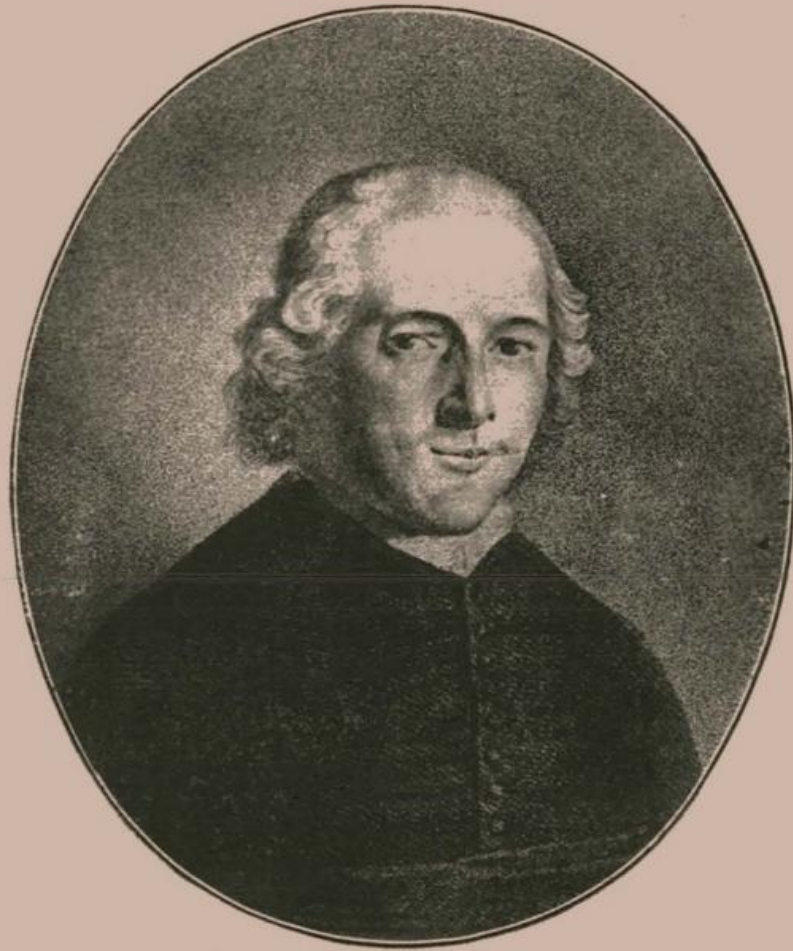

En het dorp zal duren ...

Joannes Josephus Vanden Elsken
alias Keuremenne en Sincerus Recht-Uyt

nr 43 - juli-september 2009

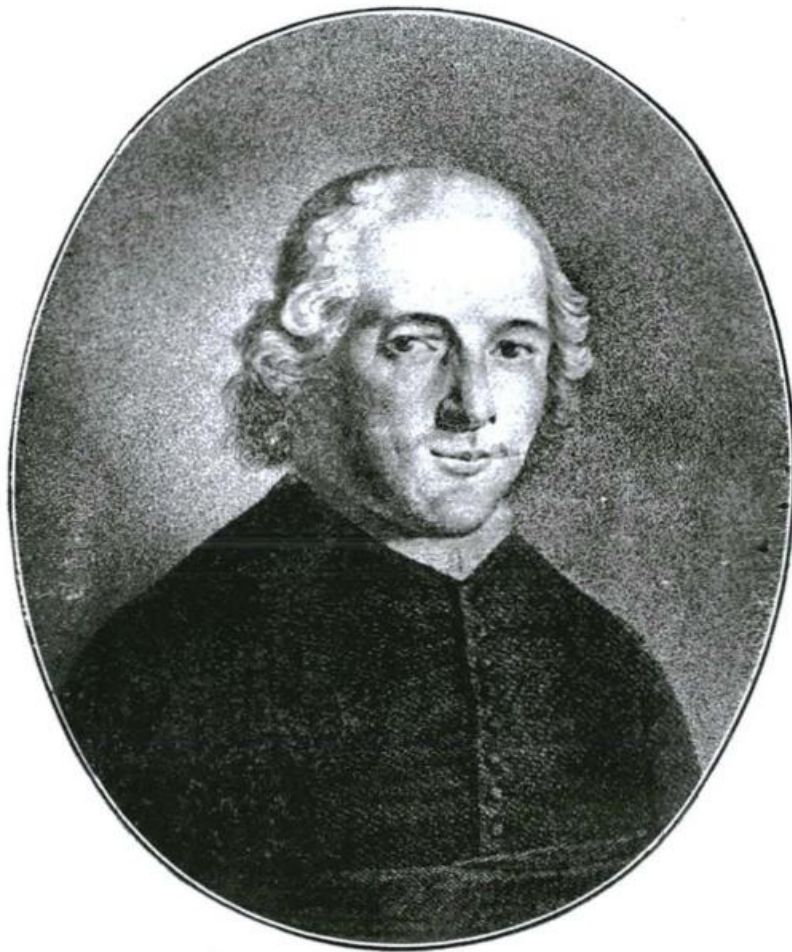
trimestrieel tijdschrift van het heemkundig genootschap
"van wითthem" Beersel

En het dorp zal duren ...

Joannes Josephus Vanden Elsken
alias Keuremenne en Sincerus Recht-Uyt

nr 43 - juli-september 2009

---

trimestrieel tijdschrift van het heemkundig genootschap
"van wittthem" Beersel

Inhoud

<i>Inleiding</i>	
MARC DESMEDT	5
<i>De Hertogen van Brabant, Keizers en Koningen bezoeken de kerk van Alseberg</i>	
LEEN VAN DEN BRAEMBUSSCHE - DE WAELE	6
DE VOORSTELLING VAN HET WERK	6
DE GEZAGDRAGERS	8
HET KERKGEBOUW	9
HET LANDSCHAP	10
DE KLEDERDRACHT	13
DE RESTAURATIE	17
BIBLIOGRAFIE	25
<i>Joannes Josephus Vanden Elsken, alias Keuremenne</i>	
MICHEL VASTIAU	26
TIJDSGEEST EN ACHTERGROND	26
KEIZER JOZEF II	27
VANDEN ELSKEN EN ZIJN FAMILIE	29
PASTOOR BOLS EN VANDEN ELSKEN	31
JEUGD EN OPLEIDING.	32
CARRIÈRE AAN DE UNIVERSITEIT VAN LEUVEN	32
OPBOUW VAN EEN GEESTELIJKE CARRIÈRE	33
DE OOSTENRIJKSE PERIODE	
EN HET SEMINARIUM GENERALE	34
VERBLIJF IN SINT-TRUIDEN	37
ONDER DE FRANSE HEERSCHAPPIJ	42
KEUREMENNE EN ANDERE PSEUDONIEMEN	44
GESCHRIFTEN VAN KEUREMENNE	46
BETWIST PERSONAGE	53
TAAL EN STIJL	54
BETEKENIS VAN VANDEN ELSKEN	55
BIBLIOGRAFIE	55
ALFABETISCHE VOLGORDE VAN DE GESCHRIFTEN	57
OVER KEUREMENNE	64
<i>Colofon</i>	72

Inleiding

MARC DESMEDT

In dit nummer hebben we gekozen voor twee heel uiteenlopende onderwerpen. Beide zijn ze verbonden met Alsemberg.

Het artikel van Leen De Waele gaat over erfgoedrestauratie. Het pas gerestaureerde schilderij **“De hertogen van Brabant, keizers en koningen bezoeken de kerk van Alsemberg”**, dat u in de hertogelijke kerk kan bewonderen, heeft zijn vroegere pracht en praal terug. Na een bespreking van dit schilderij, legt Leen ons uit hoe zo een restauratie in zijn werk gaat. Een schitterend artikel dat u ongetwijfeld zal boeien.

Enkele tijd geleden hebben we het plan opgevat om, met enige regelmaat, bekende dorpsgenoten *“op te voeren”*.

De keuze viel ditmaal op **Joannes Josephus Vanden Elsken**. Hij is in 1859 in Alsemberg geboren als de zoon van de toenmalige burgemeester. Op het einde van de 18e eeuw, in een bijzonder woelige periode met afwisselend Brabantse Omwenteling, Oostenrijks bewind, Franse Revolutie en Boerenkrijg, werpt Joannes Josephus Vanden Elsken, zich op als vurig verdediger van de *“traditionele”* katholieke kerk.

Onder diverse schuilnamen, als Keuremenne en Sincerus recht-uit, klaagt hij de mistoestanden aan van zijn tijd en die binnen de kerk. We mogen hem zonder schroom een veelschrijver noemen, maar zeker geen hoogvlieger als het op vorm en stijl aankomt.

Het taalgebruik en de bijbehorende afbeeldingen kunnen we ongetwijfeld als verrassend bestempelen. Meer nog, moesten ze vandaag de dag gepubliceerd worden, zouden ze als *“schunnig”* en *“platvloers”* ervaren worden.

Een leuke ervaring toch, die ons laat aanvoelen hoe begrippen als *“schijten, kakken, pissen, ...”*, pakweg 200 jaar terug een gewone zaak waren, en nu in een *“grijze”* zone van de taboesfeer beland zijn.

Voor heel wat andere zeden en gebruiken is het net andersom verlopen, maar dat valt buiten het bestek van dit artikel.

Veel leesgenot.

De Hertogen van Brabant, Keizers en Koningingen bezoeken de kerk van Alseberg.

LEEN VAN DEN BRAEMBUSSCHE - DE WAELE

Op de Academie van Beeldende Kunsten van Anderlecht werden reeds een aantal schilderijen uit de cyclus van de elf mirakelschilderijen van de Onze-Lieve-Vrouwkerk in Alseberg gerestaureerd. Als afgestudeerde "restauratie schilderijen" en sinds 40 jaar inwoner van Alseberg, wou ik de uitdaging aangaan het schilderij "**De Hertogen van Brabant, Keizers en Koningen bezoeken de kerk van Alseberg**" te restaureren. Daar dit schilderij vrij groot is (hoogte 1,36 m en breedte 2,40 m) heb ik dit samen met een medestudente, Lise Marie Van Kerkhoven, gedaan. Dit heeft een kleine twee jaar geduurd wat, rekening houdend met de openingsuren van de Academie, overeenstemt met ongeveer 300 werkuren.

Het doek had reeds minstens één restauratie gehad. Wanneer is echter niet duidelijk. Wel is geweten dat een vijftal schilderijen in 1810 door de schilder H. Bernaerts uit Brussel gerestaureerd zijn, maar het is niet bekend of dit doek daarbij hoorde.

De voorstelling van het werk

Het doek "*De Hertogen van Brabant, Keizers en Koningen bezoeken de kerk van Alseberg*" is een anachronistische voorstelling. De vorsten die op het schilderij afgebeeld zijn, leefden niet op hetzelfde moment en toen dit schilderij gemaakt werd was de kerk niet in de staat zoals ze is voorgesteld.

Het is een eerder artificiële compositie. Onmiddellijk vallen de verschillende tegenstellingen op tussen rijk en arm en tussen de wereldlijke en kerkelijke macht.

Links onderaan is een groep vorstelijke personen in vol ornaat afgebeeld. Dezen zijn herkenbaar aan hun kronen en met hermelijn afgezette rode mantels. Ze zijn omgeven door een aantal landsknechten, hellebaardiers en trompetspelers. De trompetspelers lopen meestal vóór de vorsten, maar hier zijn ze op het tweede plan in het midden van het schilderij geplaatst.

De twee personen die de kiezerskroon dragen hebben de

Het schilderij vóór de restauratie.

"scepter van de macht" in de rechterhand. Deze werd enkel gedragen bij grote ceremoniële plechtigheden. Sommige hebben de linkerhand op het gevest van de degen. Het dragen van een degen, was enkel aan de adel toegestaan en niet aan de burgerij.

Rechts staat een groep armen en kreupelen, in gescheurde kledij, die bedelend hun handen uitsteken.

Op de **achtergrond** ziet men de kerk van Alseberg. Rond het gebouw is een menigte verzameld, die de vorsten opwachten. Deze bestaat uit priesters en vermoedelijk de notabelen van het dorp. Men merkt ook een schare bedevaarders met hun vlaggen. Op de trap staan aan de rechter zijkant eveneens twee koppels achter elkaar hun opwachting te maken, om de vorsten te verwelkomen.

Merkwaardig is de Moorse page die de sleep van een mantel draagt. Moorse pages kwamen veelvuldig voor op schilderijen van de 17de eeuw om meer luister te geven aan het schilderij. Deze nieuwigheid is een gevolg van de contacten met vreemde culturen. Kruisvaarders, pelgrims en handelaars kwamen uit verre landen terug met verhalen die tot de verbeelding spraken. Ze brachten stoffen, houtsoorten en sieraden mee die men hier nog nooit gezien had. In de zestiende eeuw kwamen ook de eerste zwarten, waarschijnlijk slaven die in dienst waren van Portugese en Spaanse

kooplui in Antwerpen. De schilders namen al deze nieuwe elementen op in hun werk. Ook de soldaat die uiterst links staat heeft een oosters uiterlijk wegens de opvallende stof van zijn kostuum.

Dit schilderij kan gezien worden als een tegenpool van het schilderij "*De geschiedschrijvers van de legende*", dat vermoedelijk vroeger geschilderd is en eveneens in de kerk hangt. Het hier beschreven schilderij kan aanzien worden als de wereldlijke bijdrage tot de verheerlijking van het bedevaartsoord terwijl het andere schilderij zijn historisch belang accentueert. Dit kadert in de tijdsgeest van de contrareformatie, het herstellen van de devoties en de bedevaarten. Het geloof doorgeven aan het gewone volk werd door dit soort voorstellingen ondersteund. Het schilderij moest de mensen aanzetten op bedevaart te gaan naar het voorbeeld van de vooraanstaanden van het land.

De gezagdragers

Dit schilderij behoort niet tot de reeks schilderijen die de legende van het ontstaan van de kerk van Alseberg beschrijven. Het kan een samenbrengen zijn van portretten der vorsten aan wie de kerk dankbaarheid verschuldigd is. Misschien slaat dit wel op wat pastoor Lucas Van Lathem in 1669 heeft geschreven in zijn boek [1]: "*Historie der Mirakeleuse Kerk van O. L. Vrouw tot Alseberghe*" (waarvan een eerste druk in 1643). Daarin vermeldt hij vijf verweerders van het miraculeuze beeld: "*Antonius, hertog van Brabant en Limburg, Philippus Bonus, hertog van Bourgondien en van Brabant, Carolus Audax, hertog van Bourgondien en van Brabant, Maximilianus de I, keizer aarts-hertog van Oostenrijk van Bourgondien, van Brabant, etc en Carolus V*".

De vijf hoofdpersonen op dit schilderij dragen allen het gulden vlies. De idee van het Gulden Vlies was al geboren onder Filips de Stoute en Jan zonder Vrees. Het is echter Filips de Goede die de orde te Brugge heeft opgericht ter gelegenheid van zijn huwelijk met Isabella van Portugal, op 10 januari 1430.

Antoon van Bourgondië, die vermeld staat in de tekst van pastoor Van Lathem als "*Antonius, hertog van Brabant en Limburg*", leefde van 1384 tot 1415. Hij was de zoon van Filips de Stoute en broer van Jan zonder Vrees. Deze Antonius kon dus nog geen drager zijn van het gulden vlies en dit doet twijfels rijzen betreffende zijn aanwezigheid op het schilderij. Antoon van Bourgondië opteerde voor Brussel als verblijfplaats en reorganiseerde de Brabantse administratie grondig. Door zijn aanwezigheid in Brussel zal hij waarschijnlijk ook een milde schenker aan de kerk van Alseberg geweest zijn, wat een verklaring kan zijn voor zijn plaats op het

---

schilderij.

Een andere mogelijke visie is, dat op het schilderij de eerste vijf soevereinen (koningen) van de orde van het gulden vlies zijn afgebeeld. Dit zijn:

1. Filips de Goede, hertog van Bourgondië, eerste soeverein hoofd van het Huis van Bourgondië (1396-1469)
2. Karel de Stoute, tweede soeverein hoofd van het Huis van Bourgondië (1433-1477)
3. Maximiliaan, aartshertog van Oostenrijk en nadien keizer van Oostenrijk, eerste soeverein hoofd van het Huis van Habsburg (1459-1519)
4. Filips de Schone, tweede soeverein hoofd van het Huis van Habsburg (1478-1506)
5. Keizer Karel, derde soeverein hoofd van het Huis van Habsburg (1500-1558)

Maximiliaan en Karel waren keizer van Oostenrijk en op het schilderij staan twee personen met een kiezerskroon. De drie andere dragen de hertogskroon wat in overeenstemming is met de laatste stelling. Geen enkele van deze personen lijken natuurgetrouw afgebeeld te zijn en kunnen dus niet aan de hand van bekende portretten geïdentificeerd worden.

Het kerkgebouw

Op het schilderij heeft de kerk een hoge toren. Deze is bij de brand van 1653 zwaar beschadigd en pas bij de restauratie op het eind van de 19de eeuw terug opgebouwd.

Lucas van Lathem beschreef in zijn boek hoe de originele toren er uit zag en hoe deze in 1653 verwoest is. Pastoor Bols [2] vat dit

Koningen en keizers.

Detail van het schilderij "De heilige Maagd zendt een engel om aan de H. Elisabeth van Hongarije te zeggen dat zij in Brabant een kerk zou bouwen" van A. Sallaert. Uit de zelfde reeks van de kerk van Alsemberg.

als volgt samen: "De bliksem viel vanher op de toren: de houten spil en de daken der kerk verbrandden, de horloge werd vernield, de klokken gesmolten. Door de mildheid der meer en meer toestromende bedevaarders kon men welhaast de kerk herstellen: maar de torenspil werd niet hertimmerd: men plaatste enkel het een dak op het overgebleven steenen deel, zooals het op eene schilderij in de noordbeuk nog te zien is".

Hoe kon de hoge toren op het schilderij staan als dit werk geschilderd is in 1686, zoals door pastoor Bols in 1906 op de lijst aangebracht is? Deze datum wordt op basis van het archief van de pastorie door Constant Theys [3] bevestigd: "te kermisse 1686 is gegeven eene schilderij door eenen schilder van Brussel vertoonende hoe de princen van het land bewogen door de mirakelen te Alsemberg geschiedende haer pelegrimatie ter selver plaetse"

Men kan hieruit besluiten dat de toren later naar documenten geschilderd is. Er waren zeker vele documenten waarop de kerk met een spitse toren is afgebeeld zoals op het schilderij "De heilige Maagd zendt een engel om aan de H. Elisabeth van Hongarije te zeggen dat zij in Brabant een kerk zou bouwen".

Het landschap

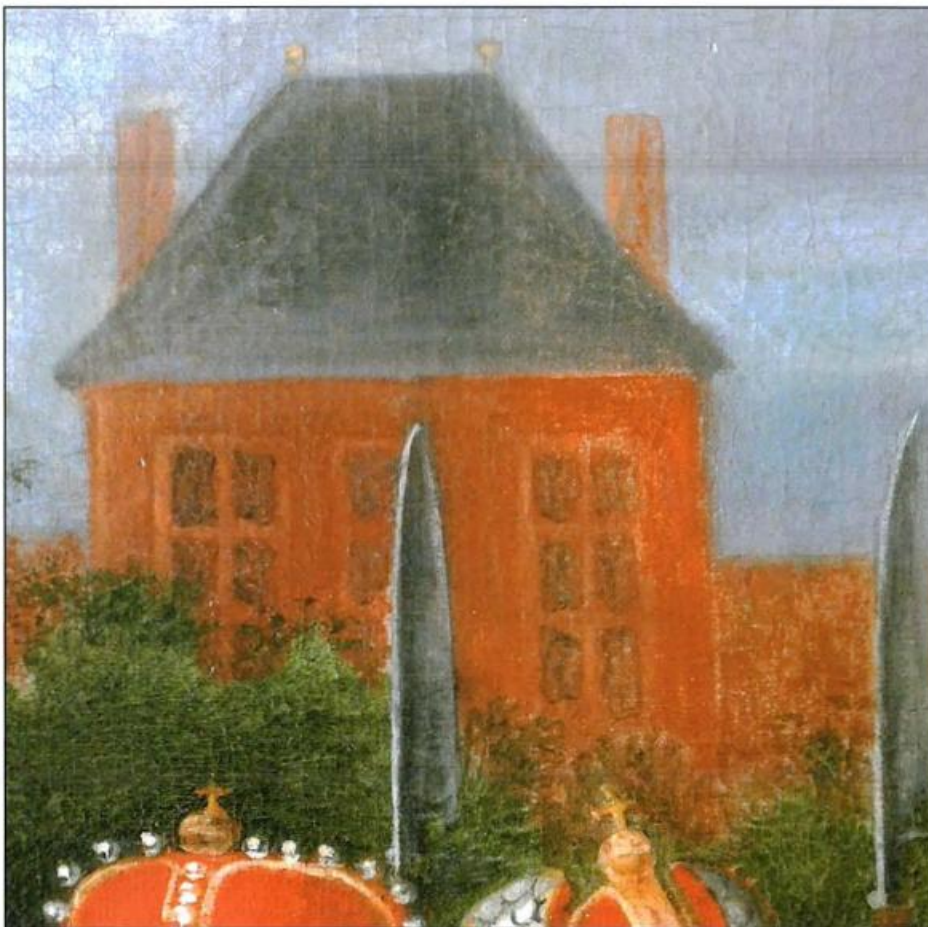
Links bovenaan staat een huis op een hoger niveau dan de kerk.

Dit is een vreemd element omdat dit niveau niet overeenstemt met de werkelijke topologie. Dit statige huis is vermoedelijk het hooghuis, waar recht gesproken werd.

In de meeste dorpen vergaderden de schepenen voor rechtspraak in een bijkamer van een of andere herberg. Te Alseberg hadden ze van oudsher een schepenhuis, het **"Hooghuis"** geheten. Het was gelegen kort bij de kerk, palend aan het kerkhof. Jan Bols [3] schrijft hierover het volgende in zijn boek:

"Op 27 oktober 1580 verkoop van het Hooghuis, gelegen kortbij de kerk, waar de heren van Beersel, die zich als de voogden van Alseberg aanzagen, het gerecht uitoefenden. Op gezeiden datum verkocht Jan van Withem, heer van Beersel, het Hooghuis aan Thomas, zoon van Hendrik van Glasdorf; van daar kwam het in bezit van de familie de Man, die ook nog een kasteel bezat beneden in t'dorp, aan de zuidkant van de beek, op de tegenwoordige Vischmarkt gelegen. Het Hooghuis werd in 1854 afgebroken omdat het bouwvallig was, en het kasteel, de eigendom geworden van de familie de Rol-de Man en later van M. Coosemans, en van de helft der verledene eeuw als pachthof verhuurd, werd op zijne beurt geslecht in 1877".

Detail van het schilderij met het Hooghuis.

Bezoek van prins Leopold Willem aan de kerk van Alseberg (1647).

De kerk ten tijde van pastoor Lucas van Lathem (1639 - 1657).

Links: de Heilige Elisabeth van Hongarije. Rechts: Hertog Jan III. (cliché E.S.B.).

Constant Theys [3] vermeldt:

"Het is niet mogelijk de ligging van het Hooghuis nauwkeurig te bepalen. Het moet ergens gestaan hebben tussen de grote en de kleine kerktrap, boven de pastorijtuin."

Op het schilderij is de afstand tussen de kerk en het huis vrij groot en op die plaats kan het niet op dezelfde hoogte als de kerk gestaan hebben. Het hier voorgestelde huis is waarschijnlijk hetzelfde als op bovenstaand schilderij.

Het huis heeft trouwens ongeveer dezelfde vorm, maar de afstand tot de kerk schijnt groter. Werd dit "gerechtsgebouw" symbolisch boven de machthebbers geplaatst en verwijst het naar het wereldse gezag? Of was dit voor de schilder slechts een manier om de voorstelling harmonischer te maken?

Bovenstaand schilderij geeft een meer getrouwe weergave van het landschap. Van de huizen rechts van de kerktrap, staat er ook een op het hier behandelde schilderij. Op de oudst bekende afbeelding van de "lange trappen" zoals de zuidtrap genoemd werd, ligt deze trap veel meer naar het westen (zie "Bezoek van prins Leopold Willem aan de kerk van Alseberg").

Hij was in drie vakken verdeeld, nl. een smal toegangstrapje van enkele treden aan de kant van de pastorie en eenzelfde trapje bovenaan de kerk naar links. Op een latere prent ligt de trap in de aslijn van de kruisbeuk met dezelfde toegangstrapjes (zoals op het hier behandelend schilderij) maar boven eindigt het middendeel tegen een muur, waar een zijtrapje begint.

De klederdracht

De koningen

Lange met bont versierde **mantels** bedekken de edellieden volledig en worden tabbaards genoemd. Deze vallen in ruime plooiën tot op de voet. Op de mantels ligt een hermelijnen kap die gesloten is. Daarover hangt de ketting van het Gulden Vlies.

Klederdracht van de edellieden.

Op het schilderij zijn rijken gekleed in een fluwelen wambuis die met gouden tressen bestikt is. De baard wordt in een puntje geschoren, "à la Royale". De snor wordt naar boven gekruld aan elke hoek. Vrij lang haar valt op de dunne liggende plooi kraag.

Bij de Romeinen is de **kroon** hoofdzakelijk een krijgssymbool. Toen in de vroege Middeleeuwen de notie van het "Imperium", dus van het keizerlijke gezag en de daarbij horende attributen in onbruik raakt, verliest de kroon haar militaire betekenis. De keizerlijke kroon als signum imperii, zoals die vanaf het herstel van het middeleeuwse keizerrijk daadwerkelijk geldt, vindt haar oorsprong in de klassieke en oosterse wereld. Als keizerlijk attribuut is ze vóór alles een sacraal object, een waarde die we ook bij de latere pauselijke tiara terugvinden. Tegenover zijn onderdanen kan keizer Karel zich op gelijke voet met de paus doen gelden als vertegenwoordiger van God op aarde en als verdediger van het christendom.

In de baroktijd draagt men lage **schoenen** uit zwaar leder. De vetersluiting wordt onder een strik of rosas verstopt. Pas rond 1670 worden de linten door gespen vervangen

Onder de pofbroek komen lange kousen die met veters en gaatjes aan de broekspijpbanden worden vastgemaakt. De kniebroek wordt vastgemaakt met **kousenbanden**. Een grote strik, aan de uiteinden afgezet met kant, versiert het kuitbeen.

Kousen zijn eerst handbreiwerk maar worden vanaf 1589 gemaakt op de door William Lee uit Engeland uitgevonden breimachine. Ten tijde van Lodewijk XIV (1643-1715) dragen mannen gekleurde, zijden kousen. Wollen kousen zijn voor de armen.

Hellebaardiers

De koningen worden vergezeld door hellebaardiers. De kledij van de hellebaardier, die bij de restauratie en het herstellen van de oorspronkelijke grootte uiterst links op het schilderij zichtbaar geworden is, lijkt op het eerste zicht ietwat vreemd. Hij draagt een "hanger" dit is een West-Europees kort jachtwapen. Zijn hoed vindt men ook op andere werken uit die tijd terug [4]. De leden van de wacht moesten kledij en uitrusting zelf betalen en niemand wilde onderdoen voor een ander.

De hellebaardier in het midden draagt als het ware twee broeken boven elkaar: een smalle die sluit vlak boven de knie met daarop een zeer korte pofbroek. Dit vindt men rond 1620 eveneens op

de Engelse portretten. Deze soldaat draagt een gevechtszeis of slagzwaard. Het is een paalwapen met lang, enkelrandig mesachtig blad. In de vroege 17e eeuw werden deze wapens in ceremoniële hoedanigheid gebruikt.

Hellebaardiers.

Andere **wapens** op het schilderij zijn o.a. **paalwapens** [5]. Door toevoeging van een bijblad aan een scherpe punt, in combinatie

met een punt aan de achterkant van het blad, vormt het een **hellebaard**. Het werd in de 13e eeuw ontwikkeld door de Zwitsers. Dit veelzijdig wapen, korter dan een piek, was in hoofdzaak een slagwapen om ruiters van paarden af te hakken maar kon ook gebruikt worden om te steken.

De burgerdracht in de Nederlanden

De koppels die aan de kant van de trappen staan dragen kostuums, die bij speciale gelegenheden gedragen werden en vooral dienden om bekeken te worden. Deze kledingstukken waren erg duurzaam en moesten jarenlang dienst doen. Het Vlaamse kostuum vertoont een grote soberheid van kleur, waarin het zwart domineert, opgeluisterd met witte kraag en manchetten.

De schamele kledij van het volk vormde een schril contrast met de overrijke kostuums van de aristocratie. De sociale tegen-

De armen.

---

stellingen waren in die tijd enorm. Een belangrijk deel van de bevolking ging onder bestendige armoede gebukt en kon enkel door liefdadigheid overleven. In de 17e eeuw maakten deze ongeveer een tiende van de plattelandsbevolking uit. In crisistijd kon dit percentage oplopen tot een kwart van de bevolking. Omdat zij er nauwelijks in slaagden in hun levensbehoefte te voorzien bestond hun grote hoop erin voor een beetje steun aan te kloppen bij de armentafel of de heiligegeesttafel van de parochie of wat extra geld te verzamelen door te gaan bedelen, wat ze in hun eigen dorp traditioneel mochten doen.

De restauratie

De bedoeling van de restauratie is de conservatie van het kunstwerk en een bescherming tegen de atmosferische invloeden waaraan het blootgesteld wordt en waarbij men de originele toestand zoveel mogelijk herstelt. Hierbij zorgt men er voor dat alle ingrepen omkeerbaar zijn.

Zoals te zien op de onderstaande foto, is het schilderij 20 cm omgeplooid. Dit gebeurde waarschijnlijk toen in 1878 de kruisweg van Frans de Vriendt geplaatst werd. De schilderijen moesten tussen de staties van de kruisweg passen en enkele zijn daarom een stuk kleiner gemaakt. Het houten raam waarop het doek bevestigd is (spieraam), is in goede staat met spieën om het doek op te spannen. Het kan echter niet opnieuw gebruikt worden daar men beslist heeft het schilderij op de originele dimensies terug te brengen.

**Rugzijde
van het schilderij.**

Lacunes op de randen van het schilderij.

Het schilderij had bij een vorige restauratie reeds een tweede doek gekregen dat geen scheuren vertoonde, waardoor het schilderij niet zwaar beschadigd leek. Het originele doek vertoont een verticale naad in het midden en vele lacunes op de randen.

Eerst wordt de toestand van het schilderij fotografisch vastgelegd: de voor- en de achterkant en details van het ganse schilderij. Daarop volgt een oppervlakkige reiniging. Vooraan wordt roet en stof afgenomen waarbij men moet opletten dat de gekraakte verf niet los komt. Achteraan wordt het vuil afgezogen.

Het schilderij wordt op de rug gelegd om de voorzijde te fixeren. Op de gladde kant van stukjes zijdepapier wordt met een warme bout, was 7/2/1 (=7 delen bijenwas 2 delen damarhars en 1 deel

Het fixeren van de verf.

Het vullen van lacunes en fixeren van de naad. Het leggen van de facing.

elimie) gedruppeld. De geprepareerde zijdepapiertjes worden dan met de waskant op het schilderij gelegd en glad gestreken met een licht verwarmde bout. Het omgeplooid deel wordt op dezelfde manier gefixeerd, vooral de plaatsen waar de verf los komt. Op de lacunes (plaatsen waar de verf verdwenen is) gebeurt de fixatie met vislijm en steviger zijdepapier

Daarna wordt het schilderij omgedraaid en het spieraam verwijderd. De omslag wordt heel langzaam opengelegd, zodat de verf niet breekt. Het tweede doek, dat gefixeerd werd met een papbedoeking, op basis van dierlijke lijm en meel, wordt voorzichtig losgemaakt. De resten van de verdroogde pap en andere vuil worden over het ganse oppervlak van het doek met scalpel en schuurpapier droog afgeschraapt.

De naad in het schilderij was bij de vorige restauratie al weggesneden en gefixeerd met een strook gaas. Op zwakke plaatsen achter de mastiek was eveneens gaas aangebracht. Daar het gaas op lange termijn vooraan kan markeren, wordt het verwijderd en wordt de naad met draadjes en houtlijm gefixeerd. De gaten worden met vooraf klaargemaakt doek gestopt. Hiertoe wordt een stukje lijnwaad ingewreven met konijnenlijm waarop, na drogen, een dunne laag mastiek wordt aangebracht. Vervolgens wordt nauwkeurig de vorm van de gaten uitgesneden. Het stukje wordt er ingelegd en afhankelijk van de grootte eveneens met draadjes vastgelijmd.

Na het reinigen van de rugzijde en het stoppen van alle gaten, wordt het doek ingesmeerd met was 7/2 (7 delen bijenwas en 2 delen damarhars). De zijdepapiertjes vooraan worden verwijderd

Het leggen van de facing.

en de overtollige was met white-spirit weggenomen. Wanneer het schilderij goed droog is worden twee lagen damarverniss gelegd om bij de verdere bewerkingen het indringen van vocht tegen te gaan.

Voor de **bedoeking** wordt een werkraam klaargemaakt dat rondom 40 cm groter is dan het schilderij en waarop een nieuw lijnwaad (steundoek) wordt gespannen. Eerst moet de "apprêt" met kokend water uit het lijnwaad gewassen worden. Na droging is het lijnwaad uitgerekt en moet het opnieuw opgespannen worden. Vervolgens wordt het schilderij in het midden van het werkraam op het nieuwe lijnwaad gelegd en wordt een facing aangebracht. Met rijststijfsel worden op de boorden, tot tegen de picturale rand van het schilderij, stevige repen bruin inpakpapier gekleefd. Over de totale oppervlakte van het schilderij wordt op dezelfde manier wit krantenpapier aangebracht. Bij het drogen krimpt het bruine papier en wordt het schilderij op het werkraam opgespannen.

Na het omdraaien wordt het schilderij op een dik effen synthetisch deken gelegd waarna het strijken kan beginnen. Een wasmengsel 7/2/1 wordt met een platte borstel in gesmolten toestand op het lijnwaad uitgesmeerd. Daarna wordt met een zwaar strijkijzer gestreken, zodat na het opstijven van de was de twee doeken aan elkaar hechten.

Na de verwijdering van de facing en de overtollige was aan de voorkant kan de reiniging van het schilderij beginnen. Het schilderij was bedekt met een dikke laag vergeelde vernis die de vele

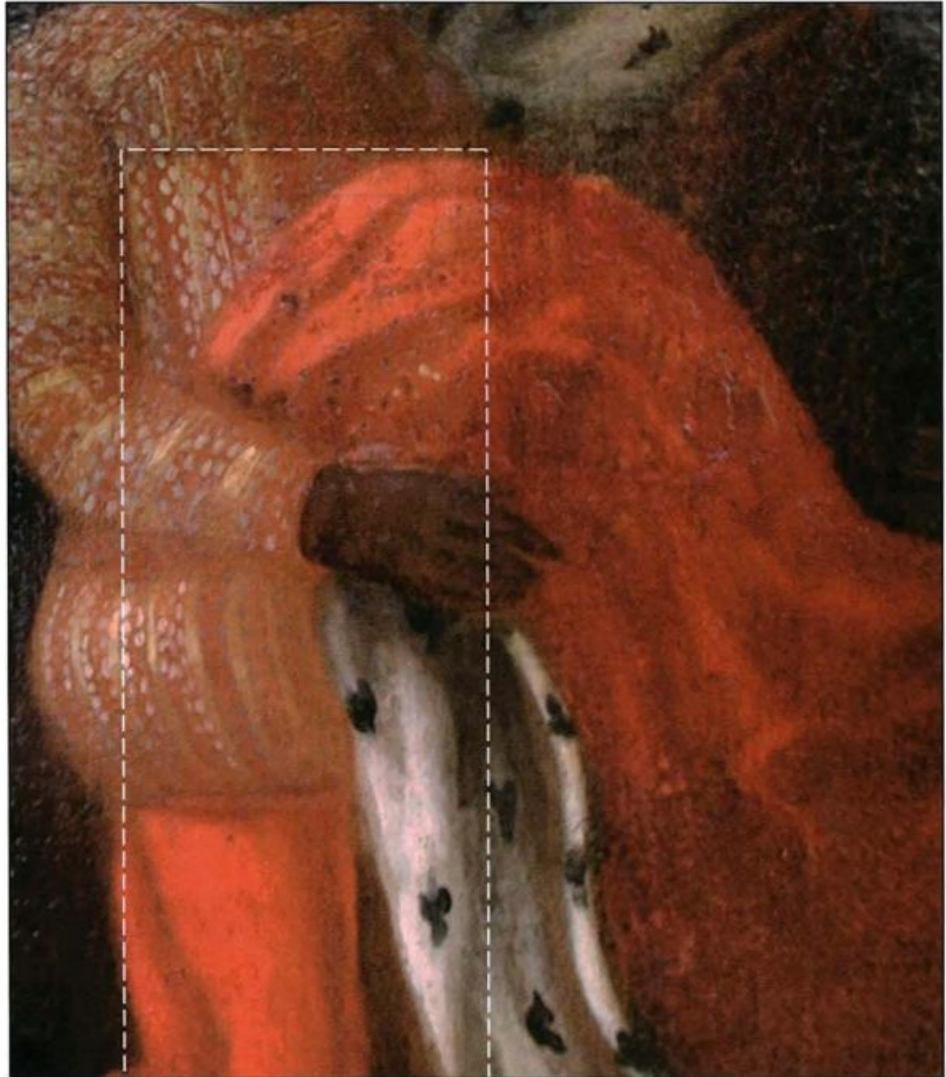
Het strijken van het schilderij.

overschilderingen verdoezelde. Beide moeten verwijderd worden. Afhankelijk van de gevoeligheid van de kleuren moet telkens een geschikt oplosmiddel worden gevonden. Sommige overschilderingen zijn niet op te lossen en moeten voorzichtig met een scalpel verwijderd worden.

Door onvoorzichtige reinigingen uit het verleden, was de verflaag op meerdere plaatsen zo dun geworden, dat de grondering

Het wegnemen van het vergeelde vernis.

De overschildering van de rode mantel van de keizer.

(onderlaag) er doorheen schemerde. Loodwit was tot ver in de 19e eeuw het meest gebruikte witte pigment. Bleke kleuren waaraan het is toegevoegd zijn over het algemeen sterker en beter bestand tegen oplosmiddelen dan donkere kleuren die weinig of geen loodwit bevatten. Hierdoor zijn deze laatste kwetsbaarder en bij oude schilderijen komt het dan ook regelmatig voor, dat de lichtere delen beter bewaard zijn gebleven dan de donkere partijen. Donkere gewaden en donkere achtergronden werden in het verleden vaak "verpoetst".

Bij het wegnemen van een overschildering stellen zich volgende vragen: mag men ze verwijderen; zitten er nog sporen van het originele schilderij onder en is het laatste niet te zwaar beschadigd? Hierop kan men uiteraard slechts met zekerheid antwoorden nadat de overschildering verwijderd is. Bij de reiniging van de rode mantel van de keizer wordt duidelijk dat die volledig overschilderd is teneinde de oude mastieklaag te verstoppen. Men heeft er voor gekozen het origineel vrij te maken en alleen de lacunes te retou-

De hellebaardier vóór reinigen.

De hellebaardier na reinigen.

De hellebaardier na de retouche.

Aanbrengen van mastiek.

---

cheren, zodat de originele mooie rode kleur en plooien terug zichtbaar worden.

Een moeilijker probleem is de hellebaardier in het midden van het schilderij. Op het eerste zicht is hier niets mis mee. Maar tijdens het reinigen worden een aantal overschilderingen zichtbaar. Het beeld dat te voorschijn komt is niet zeer duidelijk en lijkt niet evenwichtig. Vragen die men zich hierbij stelt zijn: zal men de herschilderde voorstelling hernemen; behoudt men wat overblijft van de originele 17e eeuwse voorstelling of zal men op basis van de overgebleven sporen het origineel verduidelijken? In dit geval heeft men er voor gekozen de cape en de rechtermouw te retoucheren op basis van de overgebleven sporen en in symmetrie met de linker mouw.

Na het reinigen worden de lacunes met mastiek gevuld en kan het monteren beginnen. Voor het monteren van het schilderij wordt het doek op ongeveer 15cm van de randen van de voorstelling uit het spanraam gesneden en onmiddellijk bij middel van de speciale tangen op het spieraam geniet. Aan de randen wordt dan het overtollig doek weggesneden en de overblijvende rand met was/hars aan de achterzijde van het spieraam gefixeerd. Daarna wordt het doek bij middel van de spieën verder opgespannen.

Nu pas kunnen de retouches gelegd worden. Om de omkeerbaarheid te verzekeren brengt men eerst een laag damarverniss aan om ze van het origineel te scheiden. De retouches worden aangebracht met respect voor wat origineel is. Hierbij gebruikt men alleen kleurechte pigmenten en kleurstoffen die goedgekeurd zijn door het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium. Hierdoor vermijdt men dat door veroudering de retouches verkleuren en terug zichtbaar worden.

De eindverniss leggen is de laatste stap voor de levering.

De gebruikte kleurstoffen kunnen een hulpmiddel zijn om de ouderdom van het schilderij te bepalen. Vermoedelijk is voor de gele kleur op het kostuum van de linker hellebaardier het pigment lood-tingeel gebruikt. Dit was het voornaamste lichtende pigment dat ook door Rembrandt gebruikt werd voor goudpartijen. Het werd enkel gebruikt tussen de 15e en de 17e eeuw [6]. Daarna werd het langzaam verdrongen door Napelsgeel en niet meer gebruikt tot het pas in 1940/41 door Richard Jacobi in het Doerner Instituut in München terug ontdekt werd en volgens oude recepten opnieuw samengesteld. Dit laat toe de ouderdom van een schilderij te bepalen. Wanneer men met zekerheid kan uitsluiten dat een schilderij na 1941 gemaakt is, kan de aanwezigheid van lood-tingeel als een zeer sterke aanwijzing aanzien worden, dat een schilderij vóór 18e eeuw ontstaan is. Daartoe is een pig-

Het retoucheren.

mentonderzoek in een gespecialiseerd labo nodig, maar dit is hier niet aan de orde, aangezien er over de ouderdom van dit schilderij geen twijfel bestaat.

Bibliografie

- [1] Lucas Van Lathem, "*Historie der mirakeleuse kerk van O.L.Vrouw tot Alseberg*"
- [2] Jan Bols, "*De kerk van Alseberg en haar mirakuleus beeld van O.L.Vrouw*", Leuven 1910
- [3] Constant Theys, "*Geschiedenis van Alseberg*", Drukkerij A. Hessens 1960
- [4] ExtravagAnt, "*Cataloog tentoonstelling*" Antwerpen K.M.S.K.A. 15 oct.-31 dec. 2005
- [5] Richard Holmes, Roger Ford, Reg Grant, Adrian Gilbert en Philip Parker, "*Wapens 5000 jaar geschiedenis*", uitg. Lannoo, ISBN 978-90-209-7160-6
- [6] K. Nicolaus, "*Handbuch de Gemäldekunde*", ed. DuMont, 2003, ISBN 3-8321-7288-2

Joannes Josephus Vandenelsken, alias Keuremenne

MICHEL VASTIAU

"Sans oublier biribi, ni la faridondaine, faut chanter du bon parti le défenseur & l'ami Keur'menne, Keur'menne, Keur'menne" .Anoniem lied.

"Die schurk van een Keuremenne is de totale ondergang van het Seminarium Generale".

Graaf von Trauttmansdorff, gevolmachtigd minister.

Tijdsgeest en achtergrond

De tweede helft van de 18e eeuw en de eerste jaren van de 19e eeuw, zijn bijzonder rijk aan revolutionaire gebeurtenissen na het einde van de voorspoedige regering van Maria-Theresia: de zeer onrustige periode onder keizer Jozef II, met zijn hervormingen en zijn voor- en tegenstanders, de Brabantse Omwenteling met de "Vijgen", (van het Duits "Feige") spotnaam voor de Oostenrijkers en hun aanhangers en de "Patriotten", de gewapende opstand, de kortstondige Republiek van de Verenigde Belgische Staten, het herstel van het Ancien Régime door de Oostenrijkers, de inval van de Franse republikeinen, de aanhechting bij Frankrijk, de Boerenkrijg en het begin van de regering van Napoleon.

Het patriottenleger van generaal Van der Mersch behaalt te Turnhout op 27 oktober 1789 een eerste overwinning op de Oostenrijkse troepen, die zich terugtrekken in Luxemburg. Maar weldra treedt een splitsing en een bittere onderlinge strijd op tussen de Patriotten met de Vonckisten en de Statisten.

Jan Frans Vonck vindt zijn inspiratie in de principes van de Franse revolutie: scheiding van de drie machten, meer democratie, afschaffing van feodale privileges en sterk centraal bestuur.

Hendrik Van der Noot, hoofd van de Statisten, wil de privileges van adel en geestelijkheid bewaren en hij eist onder andere respect voor de Blijde Inkomsten.

Het feit dat Jozef II geen rekening houdt met die Blijde Inkomsten, die hij nochtans gezworen heeft na te leven, is waarschijnlijk de voornaamste reden van de opstand.

Op 7 januari 1790 wordt de Republiek van Verenigde Belgische Staten uitgeroepen. De dood van Jozef II op 20 februari 1790 maakt het mogelijk dat het Congres, de voortzetting van de Staten-Generaal, effectief die Republiek bestuurt.

Maar keizer Leopold II, broer van Jozef II, herroept de aanstoot gevende verordeningen van zijn broer en hij maakt handig gebruik van de strijd tussen Vonck, Van der Noot, Vander Mersch, Verlooy en de Staten-Generaal of het Congres, om eind 1790 de Zuidelijke Nederlanden onder controle te krijgen.

Zijn zoon, keizer Frans II, volgt hem in 1792 op.

Keizer Jozef II

Keizer Jozef II, de "Keizer-Filosoof" bezoekt de Zuidelijke Nederlanden in 1781. Hij is niet te spreken over het aantal en de verscheidenheid van instellingen in de verschillende vorstendommen. Die veelheid van procedures, van wetten, gebruiken en costumen, zijn voor hem middeleeuwse, voorbij gestreefde, te gecompliceerde en onpraktische toestanden. Niet alleen het gerecht en de administratie wil hij vereenvoudigen maar ook het onderwijs en de godsdienstige gebruiken.

Dat lijkt allemaal wel mooi, maar zijn doel is alles zelf te controleren, zowel op wereldlijk als op godsdienstig gebied. Deze handelswijze is bekend als "Jozefisme of Jozefinisme".

Zijn hervormingen in de administratie en het gerecht ondervinden niet zo veel weerstand, omdat de ambtenaren en magistraten niet afgezet worden, maar mogen kiezen: de hervormingen van hun wettelijke vorst steunen en loyaal toepassen, of hun ontslag geven. Bovendien zijn er heel wat "verlichte" geesten onder de magistraten en vooral ambtenaren die de ideeën van de Franse filosofen en Keizer Jozef II gunstig onthalen.

Op kerkelijk gebied heeft de keizer wel vat op hoge geestelijken die dikwijls hun positie te danken hebben aan de voorspraak van de vorst.

Op de lagere geestelijkheid heeft hij geen vat. Maar die lagere geestelijkheid moet natuurlijk gehoorzamen aan hun oversten.

Dat verklaart waarom het "edict raekende de vernietinge van verscheyde onnoodige kloosters in de Nederlanden" van 17 maart 1783 eigenlijk op weinig weerstand stoot.

De opbrengst van die aangeslagen goederen wordt gestort in een fonds waarmee onder andere ziekenhuizen en initiatieven die de armoede bestrijden gesubsidieerd worden.

Hij maakt zich wel onsterfelijk belachelijk door zijn bemoeienissen met religieuze gebruiken. Vandaar zijn spotnaam, de "Keizer-Koster".

Een voorbeeld van een van maatregel, die als pesterij ervaren wordt door een groot deel van de bevolking, is het afschaffen van de bedevaarten (een zware slag voor Alsemberg met geen bedevaarten in 1787, 1788 en 1789 !).

Jozef II stuurt een circulaire rond die tolerantie oplegt voor niet-katholieken (1781). Dat lijkt te getuigen van breeddenkendheid en de wil om godsdienstbeleving te eerbiedigen voor alle inwoners. Eigenlijk volgt hij andere verlichte despoten, zelfs de Turkse sultan schenkt in 1774 vrijheid van godsdienst aan de christenen in zijn rijk.

Maar eigenlijk wil hij de katholieke kerk verzwakken en zijn wil opleggen aan de hiërarchie door aan de bisschoppen te verbieden zich tot de paus te wenden en door het oprichten van enkele seminaries, waar zijn visie op godsdienst onderwezen wordt.

Zelfs wanneer de keizer al de seminaries afschaft en vervangt door het Seminarie Generaal te Leuven - later te Brussel - en een bijhuis te Luxemburg, reageert de katholieke hiërarchie met een flauw protest, behalve dan in het bisdom Namen.

De professoren zijn er door de keizer aangesteld en doceren zijn standpunten, zelfs wanneer zij niet orthodox zijn. Zo onderwijst Professor J. Leplat in Leuven dat in verband met huwelijksaangelegenheden de kerk slechts de wetgevende en de gerechtelijk macht bezit door instemming van de staat en dat de staat die verleende machten kan intrekken.

Dat is in toepassing van het keizerlijk edict van 28 september 1784 op het burgerlijke huwelijk.

Paus Pius VI reist in 1782 naar Wenen om de keizer aan te manen zich wat minder in te laten met de kerk. Tevergeefs. De katholieke hiërarchie geeft telkens toe aan de eisen van de keizer. Waarschijnlijk om de lieve vrede te bewaren.

Onder de regering van Jozef II (1765-1790) overspoelt een nooit geziene lawine van pamfletten het land. Het vreedzaam verzet groeit en wordt een gewapend conflict.

Keizer Jozef II is zeker niet geliefd bij de massa. Volgens Muyldermans zingt de vader van pastoor Jan Bols in 1850 nog een refrein verschenen in de "Versameling van verscheyde stukken" in 1790

---

uitgegeven door Sincerus Recht-uyt, een andere schuilnaam van Vanden Elsken:

*"Joseph, gy zyt een beest,
Plaeger aller menschen:
Was uw romp een kreye feest,
Dat waren onse wenschen".*

Dat "kreye feest" of kraaienfeest is eigenlijk een lijk dat aan de galg hangt en tot voer van de kraaien dient.

Ten einde raad vraagt Jozef II aan Paus Pius VI om te bemiddelen in de opstand in de Zuidelijke Nederlanden. De Paus verzoekt de bisschoppen verzoenend op te treden. Zij antwoorden koel dat niet zij het verbond tussen volk en vorst, nl. de Blijde Inkomsten, hadden verbroken, maar wel de keizer.

Het volstaat dat een leider opstaat opdat het Seminarium Generale zou geboycot worden.

Die leider is Vanden Elsken, die schrijft onder de deknaam Keuremenne.

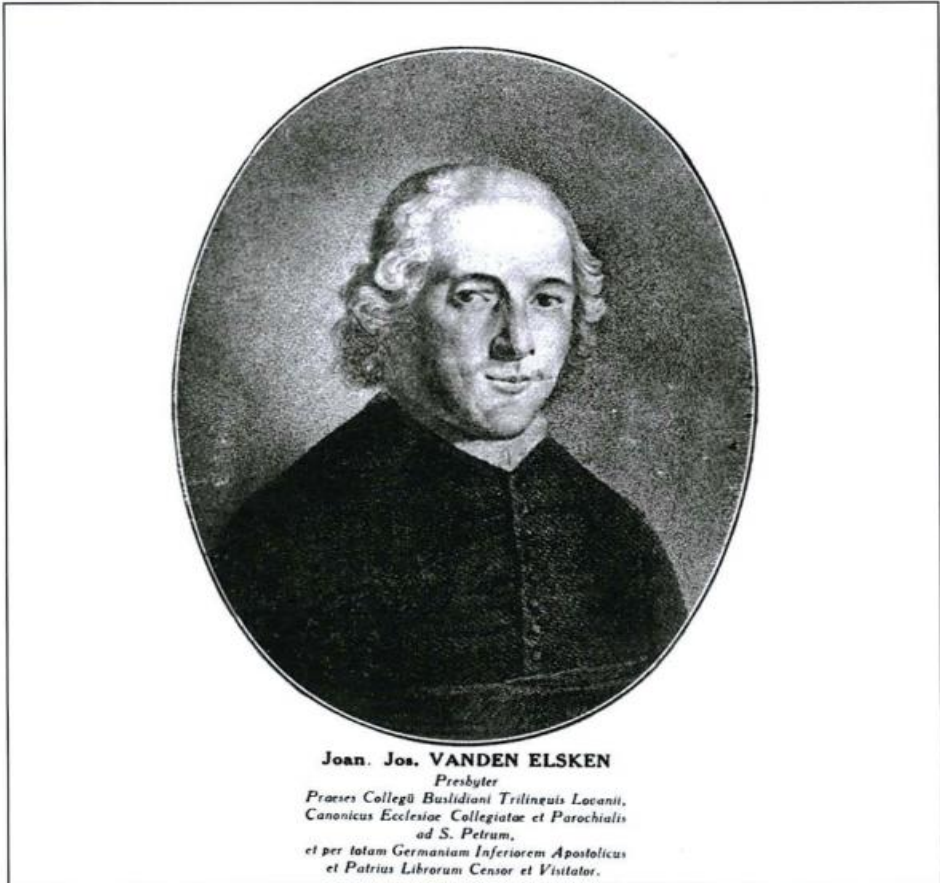
Vanden Elsken en zijn familie

Joannes Josephus Vanden Elsken (1759-1803), een geboren Alsebergenaar, een "Brabantse patriot", is ongetwijfeld onder zijn schuilnaam "Keuremenne", één van de meest geduchte pamflettisten en polemisten van zijn tijd.

Johannes Josephus Vanden Elsken, zoon van Jan Baptist († Vorst 12 oktober 1789), meier van Rode, Alseberg en Vorst en van

*Die 11. Novembris Baptizatus est
joannes Josephus Filius Legitimus
joannis Baptistae Vanden Elsken,
Mijns Parochiae Prætoris, et Isabella
josine Van Merzele, susceptus
Reverendus Dominus Joannes Adolphus
Van Merzele, Canonicus Regularis
Monasterii Septem Fontium, et Domina
Maria Josepha Dhandel.*

Geboorteakte Joannes
Josephus Vanden Elsken
- PR Alseberg 1759

Isabella Josina Van Herzele, wordt op 11 november 1759 te Alseberg gedoopt.

De doopheffers zijn Jan Adolf Van Herzele, regulier kanunnik van Zevenborren, en Maria Josepha Dhandel.

Hij heeft volgende broers en zussen:

- Franciscus Joannes, gedoopt op 20 april 1758, die overlijdt te Brussel op 5 november 1857.

Volgens de zerk in de Sint-Dionysiuskerk te Vorst : "*il fut mayeur de Rhodes, Alseberg, Linkebeek et Forest, puis maire de Forest*".

Hij huwt op 30 april 1796 met Marie Anne Joséphine Mouchet, geboren op 25 oktober 1771 te Eigenbrakel en overleden te Sint-Joost-ten-Noode op 12 mei 1857. Zij hebben zeker één zoon Edouard François Joseph (1798-1822) en twee dochters Jeanne Joséphine (1800 -1826) en Isabelle-Josine (1797-1878).

Hij volgt dus zijn vader op als meier in Sint-Genesius-Rode, Alseberg, Linkebeek en Vorst.

- Joanna Maria Isabella, gedoopt op 3 december 1756 en gestorven te Brussel op 11 september 1827;
- Barbara Petronella Maria, gedoopt op 25 mei 1764 en gestorven te Brussel op 29 april 1824, als weduwe van Jan Baptist Pauwels.
- Petrus Andreas Augustinus, gedoopt op 27 december 1761 en begraven te Vorst op 31 december 1781.

Na de verhuis naar Vorst, worden er nog volgende kinderen geboren:

- Joannes Baptista Josephus, gedoopt op 12 oktober 1766 en begraven op 16 december 1766.
- Guilhelmus Franciscus Emmanuel, geboren op 22 december 1770 en gestorven te Vilvoorde op 24 juli 1838. Hij is de andere beroemde telg uit de familie. Hij maakt carrière in dienst van de Franse republiek, is kapitein bij de infanterie, lid van het Erelegioen, hij vecht in het leger van het Noorden, in dat van Sambre en Maas en in dat van Italië, om zijn loopbaan te beëindigen als plaatscommandant van Aachen en van de reservetroepen van het Roerdepartement.

Andere familieleden zijn te Alseberg gestorven: Maria Carolina, echtgenote De Peer, begraven op 18 juni 1764 en Theresia Eugenia, begraven op 10 februari 1762.

Zijn ouders verhuizen naar Vorst als hij nog een kind is. J.J. Vanden Elsken wordt altijd Alsebergenaar genoemd: ex Alsebergh, ex Alzemberg, enz.

Hijzelf noemt zich in zijn *"Smeek-Schrift van den eerw. Heer Vanden Elsken aen m'Heeren de Staeten van Brabant"* : *"priester van Vorst, cuype der stad van Brussel, lector van 't Collegie van Atrecht te Loven, en doende de pastorele bedieningen in 't Groot Begeynhof der voorzeyde stad"*.

Pastoor Bols en Vanden Elsken

Pastoor Jan Bols heeft het plan opgevat om over Vanden Elsken te schrijven. In een *"stuk wellicht tot een voorlezing bestemd"* schrijft hij: *"Mijn ambt van Pastoor van Alseberg (1887-1907) gaf me den lust en stelde mij in de gelegenheid om over genoemden inboorling van deze parochie eenige ongeboekte bijzonderheden te verzamelen, en deze met later verkregene inlichtingen te verrijken. Mijn meeste inlichtingen vond ik in Alsebergs registers van geboorten, huwelijken en overlijdens, in de registers van Vorst-bij-Brussel, in 't archief van 't Aartsbisdom, in de opschriften van grafzerken te Vorst en te Hombeek, in de overleveringen te Alseberg over de families Heymans bestaande, en in de schriften van J.J. Vanden Elsken."*

De kleindochter van Jan Heymans, knecht in dienst van Vanden Elsken, weet nog anekdotes over haar grootvader aan pastoor Jan Bols te vertellen.

Het uitbreken van de eerste wereldoorlog en zijn vlucht naar Grimsby, zijn slechte gezondheid en zijn blindheid verhinderen

Pastoor J. Bols om dat project uit te voeren.

Hij schenkt het resultaat van zijn opzoekingen aan kanunnik Jacob Muyltermans met: "*den wensch, dat ik zou ineensteken en volledigen wat hij tot materiaal had bijeengebracht. Dat heb ik gedaan, en ik heb ze met mijn eigene en talrijke opzoekingen versmolten*". In de *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, jaargang 1928* verschijnt: "*Joan. Jos. Vanden Elskén (Deknaam Keuremenne) (1759-1803)*".

Muyltermans is een oud-leerling van Bols aan het Sint-Romboutscollege te Mechelen. Op aanvraag van directeur Bols komt hij, na het behalen van zijn kandidaatsdiploma in de Letteren en Wijsbegeerte te Leuven, als leraar naar het pas gestichte Sint-Jozefscollege te Aarschot. Hij is de opvolger van Bols als tweede directeur van dat college.

Bols en Muyltermans zijn beide lid van de Koninklijke Vlaamsche Academie. Zij geven samen de "*Nederduitsche Bloemlezing Dicht- en Prozastukken*", later "*Bloemlezing Dicht- en Prozastukken*" uit.

Kanunnik Muyltermans is dus wel de geschikte man om het werk van Jan Bols te verwezenlijken.

Jeugd en opleiding

Waar J. J. Vanden Elskén zijn eerste opleiding geniet is nog niet uitgemaakt. Leert hij Latijn bij de pastoor van Vorst of te Brussel in een echte school?

Hij gaat naar het seminarie te Mechelen en naar het Atrechtcollege aan de Universiteit te Leuven waar hij het baccalaureaat in de godgeleerdheid behaalt.

Hij ontvangt de priesterwijding rond 1785.

Carrière aan de Universiteit van Leuven

Vanden Elskén wordt als jong priester in 1788 - of iets ervoor - lector aan het Arras- of Atrechtcollege.

Door zijn vlucht uit Leuven op 28 september 1788 wordt zijn opdracht als lector beëindigd.

Op 19 februari 1790, bij de herinrichting van de universiteit, wordt hij president van het Collegium Busledianum, ook gekend als het Collegium Trilingue of College van de Drij-Tongen. Hij blijft het tot de afschaffing van de universiteit in 1795.

Het is niet waarschijnlijk dat Vanden Elskén de ambitie heeft om een universitaire carrière uit te bouwen door verder te studeren in de theologie en om doctor en magister te worden, en uiteindelijk professor.

Hij wil wel zijn licentiaat in de godgeleerdheid behalen, maar dat is

---

ook nuttig voor de opbouw van een niet-universitaire loopbaan. De tijdsomstandigheden en de afschaffing van de universiteit verstoren sterk zijn plannen.

Opbouw van een geestelijke carrière

De eerste aanstelling is die van, wat wij nu zouden noemen, aalmoezener van het Groot-Begijnhof te Leuven, een niet erg prestigieus ambt.

In 1790 probeert hij kanunnik te worden van de eerste stichting in de Sint-Pieterskerk te Leuven. Maar aan deze waardigheid is ook het ambt van censor librorum of boekkeurder verbonden. En om censor librorum te kunnen worden volstaat zijn baccalaureaat in de godgeleerdheid niet. Hij moet licentiaat in de godgeleerdheid zijn. Na heel wat briefwisseling tussen de deken van het kapittel, de deken van de faculteit godgeleerdheid, de aartsbisschop van Mechelen, en zelfs het Vaticaan, wordt hij toch kanunnik en boekkeurder benoemd op 9 maart 1790. Dat is een tijdstip waarop Keuremenne toch al enkele werken gepubliceerd heeft.

Het is wel eigenaardig dat de schrijver van schimpschriften, die zeker niet uitblinken door hun hoog zedelijk gehalte, boekkeurder wordt met de mogelijkheid om publicaties te verbieden.

Hij moet wel beloven zo spoedig mogelijk de graad van licentiaat in de godgeleerdheid te behalen. Die graad verwerft hij niet en daarom is hij waarschijnlijk niet langer dan één jaar kanunnik geweest.

Vanden Elsken wil pastoor worden en bekomt via de rector magnificus van de universiteit, dat de abdis van de abdij van Kortenberg, die de collatie heeft van enkele pastoorsambten, in 1791 zijn verzoek inwilligt. Maar hij moet wel wachten totdat een plaats vrijkomt.

In 1795 wordt hij protonotarius apostolicus, een zuiver ereambt zonder functie van notaris, maar wel de hoogste onderscheiding die de paus kan verlenen aan een verdienstelijk priester. Dus zijn roem als verdediger van de kerk is zeker tot in Rome bekend.

Na de plechtige afzwering in 1800 van zijn verklaring uit 1797 van trouw aan de Franse republiek, wordt hij op 14 april 1801 pastoor van Hombeek.

Mgr. de Roquelaure, de nieuwe aartsbisschop van Mechelen, probeert rust te brengen in zijn bisdom onder gezworen priesters en eedweigeraars. Hij benoemt de beruchte en afgezette J. H. G. Huleu, aartspriester van Mechelen, examiner-synodalis en vicaris-generaal die de eed van haat aan het koningschap afgelegd heeft,

---

opnieuw in al zijn ambten. Vanden Elsken, die alleen maar de eed van trouw aan de Franse republiek afgelegd heeft en niet de eed van haat aan het koningschap, wordt samen met Huleu lid van de Synode.

In de nacht van 1 op 2 april 1803 overlijdt Vanden Elsken, 43 jaar oud. Wanneer hij sterft, staat niet juist vast: zijn zerk vermeldt 1 april maar in het register van overlijdens van Hombeek staat: "*Die secunda Aprilis anni 1803, hora prima nocturna, obiit hic, et quarta ejusdem sepultus est in cœmeterio Rev. Dom. J. J. Vanden Elsken, Not. Apostolicus, in vita sua pastor hujus parochiæ, ætatis suæ 43, cum exequiis solemnibus*".

De juiste overlijdensdatum is waarschijnlijk 2 april.

Op 4 april volgt de teraardebestelling op het kerkhof te Hombeek. Het is zoals opgetekend staat "*cum exequiis solemnibus*" of met een plechtige begrafenis geleid door vicaris-generaal Huleu. Zijn zerk is rond 1860 op het kerkhof in de muur van de kerk gemetseld, maar wordt later in de vloer van de nieuwe kerk gelegd. Het grafschrift luidt:

**Hic Jacet
Joês Josep. Vanden Elsken
Ex Alsemergh
Quondam praeses collegij
Trilinguis Lovanii
Canonicus Ecclesiæ Divi Petri
Et per totam Germ. Infer.
Apostolicus et Patrius
Lib. Censor. Et Visit. Etc. etc.
Postmodum pastor in Hombeek
Qui obiit 1 Aprilis 1803
Ætatis suæ A° 43
R.I.P.**

De Oostenrijkse periode en het Seminarium Generale

Keizer Jozef II wil na zijn bezoek aan de Zuidelijke Nederlanden in 1781, zeer vlug ingrijpende hervormingen doorvoeren op allerlei gebieden.

Alleen de Staten van de verschillende vorstendommen en de Staten-Generaal bieden enige weerstand tegen de hervormingen van de keizer.

Jozef II vindt dat de Zuid-Nederlandse geestelijkheid te ultramontaans is, te veel luistert naar Rome.

De inmengingen in de inhoud van herderlijke brieven en mande-

menten van bisschoppen, huwelijksvoltrekkingen, beneficiën, kerkhoven, belastingen op kerkelijke goederen, opheffing van kloosters, gaan veel verder dan de onschuldige beperkingen van klokgelui of kaarsen. De bisschoppen geven steeds toe. Jozef II denkt dat de macht en het gezag van de kerk definitief gebroken zijn en dat zijn tijd gekomen is om absolute alleenheerser te worden, ook op kerkelijk gebied.

Hij schaft alle bisschoppelijke seminaries af en vervangt ze door een Seminarium Generale of Algemeen-Seminarie, bij *dépêche* van 16 oktober 1786 opgericht te Leuven en met een filiaal te Luxemburg. Alle professors zijn door de keizer benoemd en steunen vanzelfsprekend de maatregelen die hij uitvaardigt. De leer- gangen godgeleerdheid en kerkelijk recht aan de universiteit te Leuven, schaft hij af.

De bedoeling is duidelijk de kerk volledig te onderwerpen aan het wereldlijk gezag van de keizer en haar zelfs te dwingen te handelen in tegenspraak met het kerkelijk recht.

Kardinaal de Franckenberg en alle bisschoppen, behalve die van Namen, sturen hun seminaristen naar dat Algemeen Seminarie waar J. W. Van Leempoel, Hunneprick genaamd door Keuremenne, rector wordt.

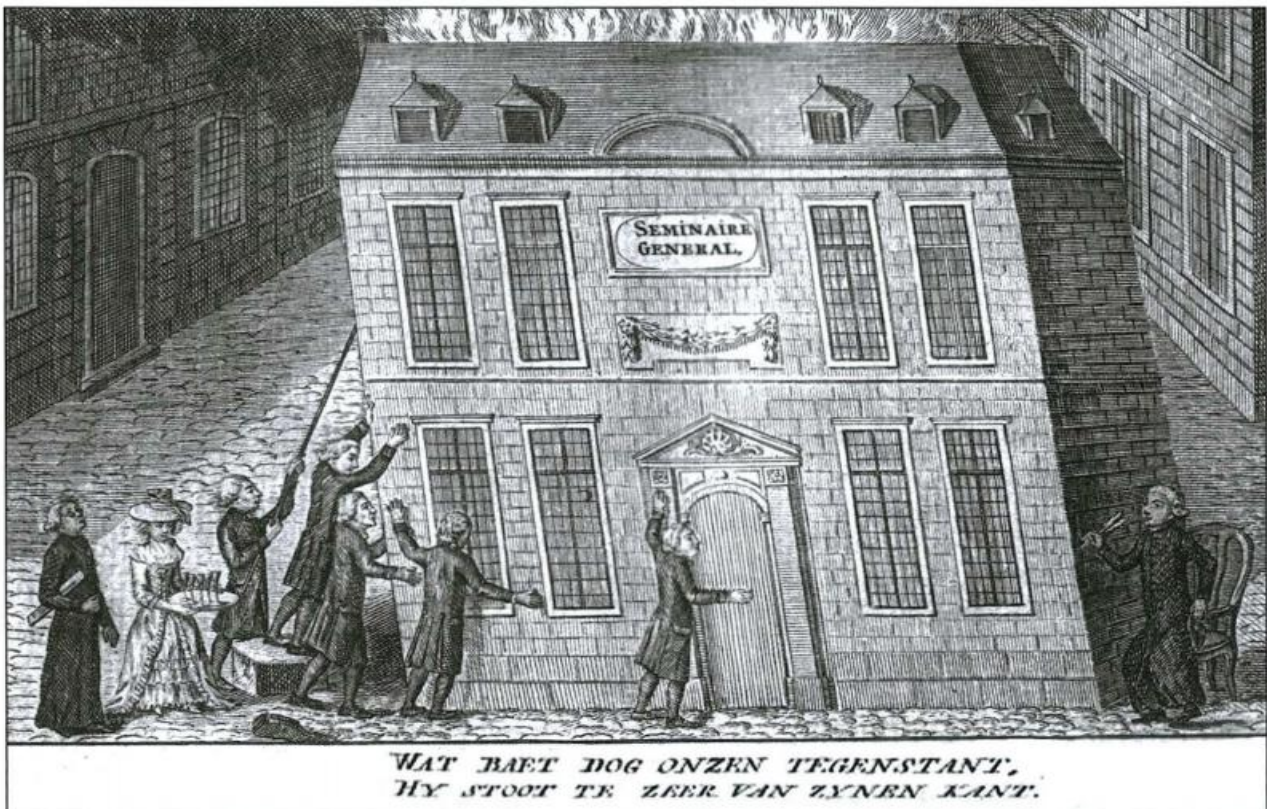
Plaat AURITI DECEM of de tien ge-oorden met ezelsoren. Er zijn er maar 7 afgebeeld. De namen op de rol zijn die van jozefitische, meestal Oostenrijkse, professoren.

Josef Johann PECEM (1740-1799) is de auteur van *Praelectiones in ius ecclesiasticum universum*, verplicht handboek voor kerkelijk recht in het rijk van Jozef II. Joseph LAUBER, is de auteur van een werk: "Denkmahl der Vaterlandsliebe und Fürstentreue".

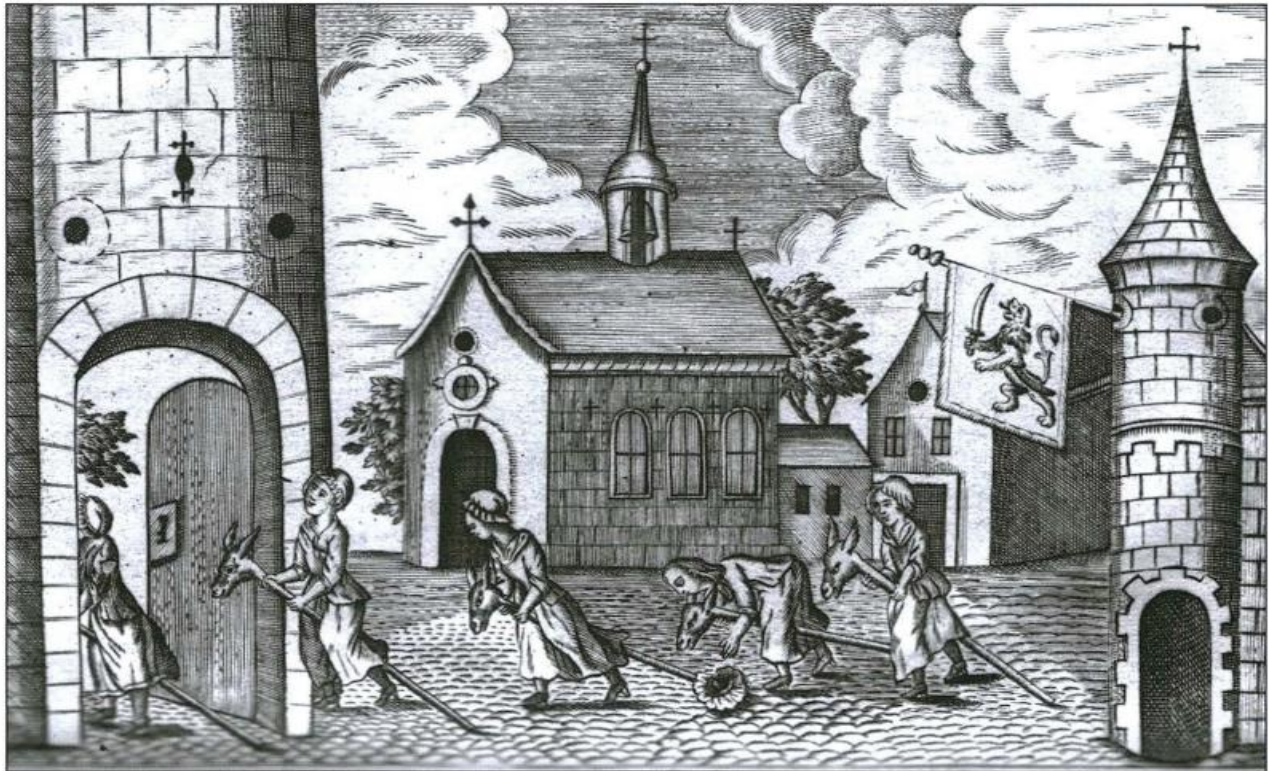
Een zekere Keuremenne verspreidt acht brieven, eigenlijk pamfletten, tegen dat Algemeen-Seminarie en zijn professors en uiteraard tegen de keizer, zijn administratie en zijn aanhangers. Hij is bijzonder goed ingelicht over het reilen en zeilen van dat seminarie en alle fouten die begaan worden door de keizerlijke professors, zowel tijdens hun colleges als in hun privé-leven. Die brieven vinden een zeer grote weerklank. Zij ondermijnen het gezag van het seminarie en van de keizer.

Ondanks de goede start in 1886 komen er in 1787, bij de opening van het tweede schooljaar bijzonder weinig studenten opdagen. De Vlamingen verlaten massaal het Seminarie-Generaal. Zij protesteren tegen het slechte onderwijs, de onbekwame professors en vooral de onorthodoxe leer. Zij die blijven "zyn meeste paart alle ardensche knevels en Waalen".

Kardinaal de Franckenberg komt persoonlijk naar Leuven, en deze keer niet gedwongen zoals bij de opening van dat seminarie, om de orthodoxie van de leer van het Algemeen-Seminarie te onderzoeken. In zijn verslag van juni 1789, ondertekend door de bisschoppen van Antwerpen, leper, Roermond, Brugge, Atrecht, Kamerijk, de vicaris-generaal van Doornik, leden van de afgeschafte faculteiten theologie en kerkelijk recht van Leuven en Douai en goedgekeurd door Paus Pius VI, besluit hij dat de leer inderdaad niet orthodox is.

Uit de zevende brief: de professoren proberen het instortend Seminarie-Generaal te stutten dat Keuremenne met zijn pen omverduwt. Keuremenne triomfeert!

De uittocht met stokpaardjes van de "dienstmeiden van het Seminarie Generaal" of Jennemiekes van Leuven, bij de verhuis van de universiteit naar Brussel. Titel van het bijbehorende gedicht: "Rouw-beklag van deze te peerd vluchtende en te voet zuchtende NOSDAMMEN van Loven.

De kardinaal is tot het uiterste gegaan met toegevingen, maar nu kan hij niet meer verder:

Jozef II verbiedt wel, door een *dépêche* van 16 september 1789 rekening te houden met dat besluit van de kardinaal, maar op 20 november 1789 moet hij het Algemeen-Seminarie afschaffen bij gebrek aan voldoende theologanten.

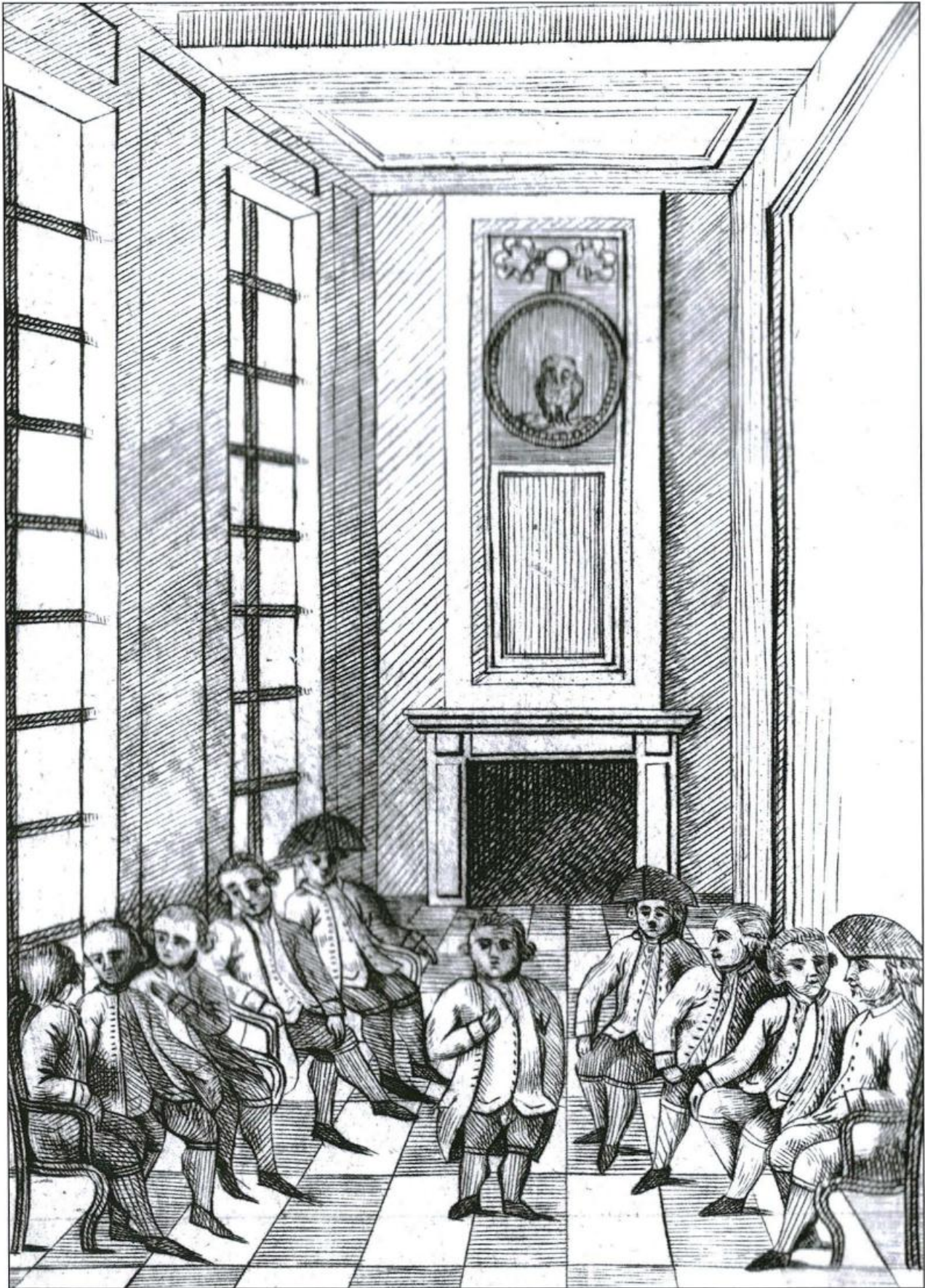
Verblijf in Sint-Truiden

De meest hachelijke periode uit het leven van J. J. Vanden Elsken is tussen 27 september 1788 en 14 juni 1789 te situeren.

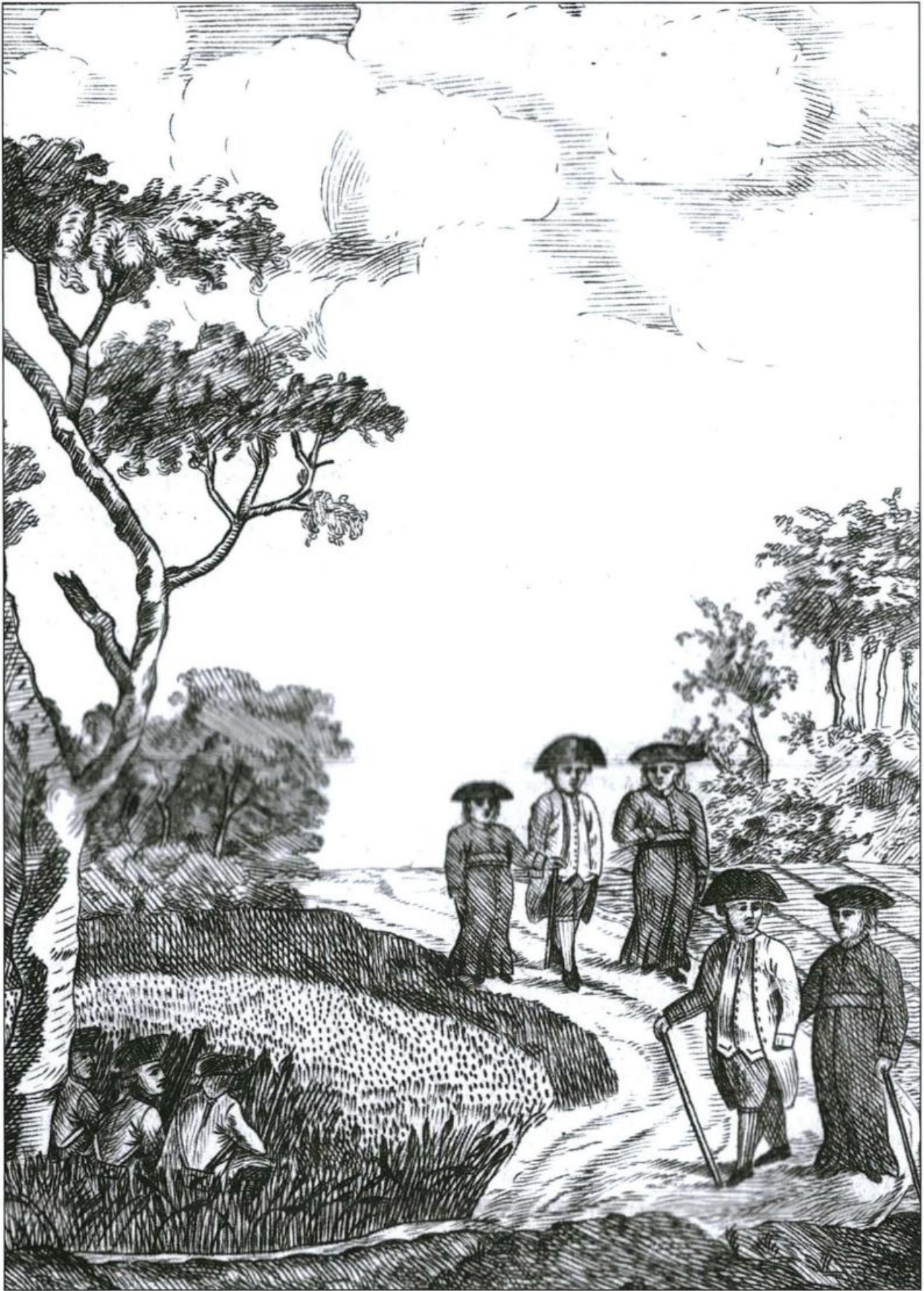
In de nacht van 26 september 1788 ontsnapt hij te nauwer nood aan een aanhouding door Oostenrijkse agenten in het Atrechtcollege en vlucht 's anderendaags uit Leuven: "*resolveerde zig van het geestelyk habyt af te leggen en zynen perzoon en qualityt in 't gewaat van de teere sexe te verlooehenen*". Een nogal ingewikkelde manier om te zeggen dat hij verkleed als vrouw uit Leuven vlucht.

Vanden Elsken gaat naar Sint-Truiden, waar hij onderdak vindt bij de zusters van het klooster Sint-Hiëronymusdal of Steenaertklooster:

Sint-Truiden, in het land van Luik, is dan de verzamelplaats van vluchtelingen en bannelingen uit Brabant. De uit Brussel uitgewezen

De gevangenneming van Vanden Elsken - I.
Het complot tegen Vanden Elsken wordt gesmeed.

**De gevangenneming van Vanden Elsken -2.
Vanden Elsken komt terug van een bedevaart naar het klooster van Mielen.
De Oostenrijkse agenten liggen op de loer.**

De gevangenneming van Vanden Elsken - 3.
De gevangenneming van Vanden Elsken bij Sint-Truiden op zondag 14 juni 1789.

De gevangenneming van Vanden Elsken - 4.
De gevangen genomen Vanden Elsken komt aan te Sint-Truiden

nuntius Zondadari, de gewezen rector Clavers en veel professors van de Leuvense universiteit, J. Michel de uitgever van Keuremenne, verblijven er.

Sint-Truiden, heeft twee stadsheren: de Prins-bisschop van Luik en de abt van de Sint-Trudo-abdij, die onderling niet akkoord gaan de politieke activiteiten van de Brabantse vluchtelingen te beperken. Daarvan profiteren de bannelingen.

Prins-bisschop van Hoensbroeck kan niet langer weerstaan aan de druk van Brussel. Hij besluit op te treden tegen de samenzweerders en uitgevers van pamfletten tegen de Oostenrijkers.

Provoosten in Oostenrijkse dienst vertrekken uit Tienen om in ware commandostijl Vanden Elsken te ontvoeren. Zij slagen er wel in hem op 14 juni 1789 aan te houden in volle veld bij Sint-Truiden, op de terugweg van een bedevaart. Maar in de stad belegeren de Truienaars de woning waar Vanden Elsken gevangen zit en zij dwingen zijn bevrijding af.

Vanden Elsken beschrijft uitvoerig de overval in Leuven en vooral die in Sint-Truiden en hij publiceert een "*Grondhertige dank-plicht aen alle wel-meynende inwoonders der stad Sint Truyden*" in verzen, om hen te bedanken voor zijn bevrijding. Dat gedicht, doorspekt met bijbelse citaten is echt niet te genieten:

*"Men slaet, en stoot, en bind, doet alles naer verlangen;
Zoo deed Philistiim als Sampson was gevangen
Geboeyt als een moordenaer, men stoot my zeffens voort
Van eene groote schets, een kleyne schetse hoort
Igantius geboeyt naer Roomen wierd gezonden:
Hy zegt; ik word by thien als Luyparden bevonden,"*
enz.

Onder de Franse heerschappij

De oorlog tussen de Franse Republiek en Oostenrijk heeft zware gevolgen voor de Oostenrijkse Nederlanden. Generaal Dumouriez verslaat de Oostenrijkers te Jemappes, maar Generaal Clairfait verslaat op zijn beurt de Fransen te Neerwinden. Na 26 juni 1794, de slag bij Fleurus, verlaten de Oostenrijkers de Zuidelijke Nederlanden.

De Franse Republiek legt geleidelijk aan haar wetten op en annexeert op 6 Vendémiaire jaar IV (28 september 1795) de veroverde gebieden.

De maatregelen tegen de kloosters, tegen de Kerk en haar bedienaars worden ook in de geannexeerde gebieden toegepast: afschaffing van kloosters, verbod geestelijke kledij te dragen in het openbaar, verklaring van trouw aan de wetten van de republiek, eed van haat tegen het koningschap, verbanning van geestelijken,

---

gedwongen aanwerving van soldaten, enz. Eén van de gevolgen is het uitbreken van de Boerenkrijg in oktober 1798.

Keuremenne schrijft in een brief van 12 februari 1794, dus na de eerste inval van de Fransen en tijdens het herstel van het Oostenrijks bewind, dat hij geen vijand is van de Oostenrijkers, wel van de landeigen "sansculotten"; hij roept op om te strijden tegen de Franse republiek: "*De nederlandsche jeught is altoos den schrik geweest van onze vyanden, ende twyffelt niet oft Ul. opneming van de wapens zal denzelven schrik in de fransche Sansculotten jaegen*". Maar daarbij blijft het.

De onvermoeibare strijder tegen de hervormingen van Jozef II wordt plots een collaborateur van de Franse Republiek! Artikel VI van de wet van 7 Vendémiaire, jaar IV (29 september 1795) bepaalt dat iedere bedienaar van de godsdienst een verklaring of *déclaration* moet ondertekenen die als volgt luidt: "*Je reconnais que l'universalité des citoyens français est le souverain, et je promets soumission et obéissance aux lois de la République*".

Deze bepaling wordt in Leuven op 22 Germinal, jaar V (11 april 1797) afgekondigd en uitgeplakt en bovendien schrijft Godfrin, commissaris van het uitvoerend Directoire te Leuven, een brief aan iedere pastoor om hem op te roepen die eed af te leggen. De Leuvense geestelijkheid, de faculteit van godgeleerdheid, de vicariaten van Antwerpen en Mechelen, de aartsbisschop, allen vinden dat dit niet kan.

Maar Vanden Elsen tekent die "*déclaration*" op 25 april 1797 en wel als eerste in het speciaal daartoe opgericht bureau. Hij vernieuwt later zelfs die verklaring.

Spijtig genoeg is geen enkel exemplaar van zijn verantwoording met titel "*Bericht aen het Publik*" van februari 1798 bewaard gebleven.

Hij neemt de republikeinse stijl over: in een brief van 6 Floréal, jaar V, (25 april 1797), gebruikt hij "*Citoijen*", *herinnert eraan dat hij als eerste de "déclaration" tekende en besluit met "Salut et fraternité"*.

Is hij verblind, naïef, slecht geïnformeerd om de ware drijfveren van de Franse Republiek niet in te zien? Weinig waarschijnlijk omdat hij voor de Franse bezetting opgeroepen had tegen de sansculotten gewapend te strijden. Is hij een opportunist die zijn kans ziet om het begeerde pastoorsambt te bekomen, is hij gewoon uitgestreden, opgebrand of "*aangebrand*"? Durft hij niet meer te reageren omdat hij als pamflettist tegen Jozef II te bekend is?

De tweede stap, de eed van haat aan het koningschap, eerste formulering van 10 maart 1796 of definitieve formulering van

12 februari 1797: "*Je jure haine à la royauté et à l'anarchie, attachement et fidélité à la République et à la Constitution de l'an II*", legt hij nooit af volgens zijn eigen getuigenis.

De beëdigde geestelijken verantwoorden hun houding door er op te wijzen dat de eed slechts betrekking heeft op staatkundige en niet op religieuze zaken en dat beëdigde pastoors verder de godsdienstige plechtigheden mogen uitvoeren. J. G. Huleu, aarts priester, verdedigt dat standpunt in zijn "*Ad crisim duram et trilinguem dissertationis Flandricae tripartitae, et aurorae veritatis responsio mollis*" verschenen bij P. J. Hanicq te Mechelen in 1798.

Op 29 januari 1800 schrijft Vanden Elsken een brief aan Kardinaal de Franckenberg om zich te verontschuldigen voor zijn gedrag en gaat hij over "*te abjureren en revoceren de declaratie door hem gezonden aen den Commissaris van de uitvoerende macht Godfrin tot Loven, den 6 Floréal jaar V, alsmede alle hetgene in een werkje door hem uitgegeven onder tytel Bericht aen het Publik zoude kunnen tegenstrydig zyn aen de gevoelens en de leerlinge van de H. Kerke en zyne wettige overheid den Cardinael Artsbisschop an Mechelen ende deszelfs Heere Vicaris voornoemd*". Vicaris-Generaal De Lantsheere noteert: "*Praestitit manu admota ad evang. juramentum et omnia haec acta sunt coram nobis 30 Aprilis 1800*".

Dus een plechtige afzwering op het evangelie.

Keuremenne en andere pseudoniemen

Wat betekent de deknaam Keuremenne?

Volgens Keuremenne zelf is het de naam van een heerlijkheid, waarvan hij de ligging niet preciseert en die verder volkomen onbekend is.

Keuremenne betekent eigenlijk korenkoopman en keurmeester of keurder. Maar kent Vanden Elsken de ware betekenis van die naam? Dat valt te betwijfelen.

Is het niet een samengestelde naam keur + menne in de betekenis van een menne of man die een keur of keuze maakt van te publiceren geschriften?

Is Keuremenne wel J. J. Vanden Elsken?

Keuremenne ontkent dat hij Jan Jozef Vanden Elsken is en schrijft dat hij een brief kreeg van Vanden Elsken geschreven te Sint-Truiden op 18 oktober 1788.

Pelckmans in zijn chronyk schrijft: "*Ik zal hier aen ieder verzekeren, dat M. Vanden Elsken noyt den auteur van de acht Brieven van Keuremenne en van eenige andere daer op volgende stuxkens geweest is.*" Volgens die Leuvense kroniekschrijver en tijdgenoot is Vanden

Elsken slechts een soort loopjongen tussen de auteur Keuremenne en zijn drukker en uitgever:

De Oostenrijkse agenten en vooral Van Laecken, procureur van de Soevereine Raad van Brabant, sparen geen moeite om de auteur van de schimpschriften te ontmaskeren. Na het verschijnen van de zesde brief van Keuremenne, in september 1788, denken zij dat het Vanden Elsken is. Zijn vlucht uit Leuven, na een mislukte poging hem aan te houden, is eigenlijk een bekentenis.

Het laten verschijnen van de brieven onder de namen Joannes of Ernestus de Keuremenne of de neef van Ernestus de Keuremenne moet alleen de verwarring groter maken.

Volgende argumenten pleiten voor de identificatie van Keuremenne met J. J. Vanden Elsken:

- de begijntjes van het Groot-Begijnhof gaven na zeer zware druk toe dat hun biechtvader een medewerker van Keuremenne of Keuremenne zelf is;
- Franciscus Goemans, rentmeester van dat begijnhof beweert dat hij het is;
- Keuremenne bezit inside-informatie over het Seminarie-Generaal en Leuvense toestanden, iets wat Vanden Elsken ook bezit;
- drukker Michel, de anonieme drukker en uitgever van Keuremenne schrijft over Keuremenne; "*Ik heb u te St. Truyden, waer gy in 't klooster van Steenaert verbleeft,...*", Vanden Elsken woont in dat klooster tijdens zijn verblijf in die stad;
- in latere uitgaven van de brieven van Keuremenne, staat uitzonderlijk zijn portret met volgend onderschrift: "*Joan. Jos. Van den Elsken, presbyter, praeses Colegii Busleidani Trilinguis Lovanii, canonicus Ecclesiae collegiatæ et parochialis ad S. Petrum, et per totam Germaniam inferiorem apostolicus et patrius, Librorum censor & visitor &c &c*". Het is een gravure van Lambrecht Antoon Claessens.
- Simon De Heuck, Pastoor van Leest, schrijft ter gelegenheid van de begrafenis van Vanden Elsken: "*Famosus ille Keurmenne accerimus Seminarii Generalis Lovaniensis libellis suis impuginator et eversor*" of: [hij was] de beroemde Keuremenne de allerscherpste aanvaller en verwoester door zijn boeken van het Leuvense Seminarie-Generaal.

Ook na de dood van Jozef II en de afschaffing van het Seminarie-Generaal geeft Vanden Elsken nooit toe dat hij Keuremenne is. Daarvoor kunnen enkele goede redenen aangehaald worden:

- uit schaamte voor de soms platte taal in zijn schimpschriften;
- omdat hij noodgedwongen moet samenleven met geestelijken die als seminaristen door hun bisschop naar dat Seminarie-Generaal gezonden waren;

- door de tijdsomstandigheden met de binnenlandse strijd tussen voor- en tegenstanders van de Oostenrijkers; de Brabantse omwenteling, de restauratie van de Oostenrijkers;
- door de gebeurtenissen in Frankrijk en de Franse bezetting.

Een andere schuilnaam is "*Sincerus Recht-Uyt*" en "*Sincerus Tout-Droit*". Een "*Versameling van verscheyde stukken*" is onder die naam uitgegeven.

"*Jonas in de Walvis*" is zeer waarschijnlijk een ander pseudoniem van Vanden Elsken.

Of Petrus Jacobus Ecke de Queppe qui?, ook Vanden Elsken is, staat niet geheel vast.

De beweringen van Muyldermans dat "*Petrus Jacobus Ecke de Queppe qui?*" een deknaam is van een Alsebergenaar, en zeer waarschijnlijk van Vanden Elsken, omdat woorden zoals "elligt" (helpt) in de Alsebergse streek thuis horen "en zijne taal intuschen heeft een sterk brabantse kleur, die aan de streek van Alseberg bij Brussel doet denken" zijn echt niet overtuigend.

In hoever zal iemand, die als kind naar Vorst verhuist, daarna in het seminarie te Mechelen en nog later te Leuven verblijft, nog Alsebergs dialect spreken, ondanks het feit dat hij in Leuven een zekere Heymans uit Alseberg als knecht heeft?

Het is niet mogelijk anonieme korte gedichten en liedjes aan Vanden Elsken toe te schrijven. Hij heeft er ongetwijfeld veel gemaakt, maar die duizenden hekelschriften lijken op elkaar; ze stammen allemaal uit dezelfde tijd en zijn in een soort algemeen Brabants geschreven om ze verstaanbaar te maken voor iedere Brabander.

Het is niet omdat in verzamelbanden van werk van Keuremenne, zoals in zijn "*Brieven*" of "*Versameling van verscheyde stukken*", brieven, gedichten en andere prozastukken voorkomen, dat zij allemaal van zijn hand zijn. Waarschijnlijk is er ook werk bij van medewerkers van Keuremenne en van auteurs die door zijn drukker Michel te Leuven, en later te Sint-Truiden, anoniem uitgegeven worden. Uit de periode rond de Brabantse omwenteling bestaan veel convoluten, meestal samengesteld uit brochures en eenblad-drukken van verschillende schrijvers en in verschillende talen.

Geschriften van Keuremenne

1. De brieven, het "*papieren canon*" dat het Seminarie Generaal kapot schiet.

De algemene inhoud is steeds een vermelding van correcte historische [wan]toestanden door een tijdgenoot-priester die duidelijk gekant is tegen de pogingen van Jozef II om zijn denkbeelden van de Verlichting op te dringen en een alleenheerser te zijn, ook over

---

de kerk. Wat Keuremenne niet kan aanvaarden is de oprichting van het Seminarie-Generaal, waar toekomstige priesters zouden geïndoctrineerd worden door de professors die door Jozef II benoemd zijn en die zijn overheersing over de kerk aanvaarden.

Keuremenne verwerft vooral grote bekendheid door zijn brieven, in totaal 8 plus een vervolg op de zevende brief, die verschijnen tussen 16 oktober 1786 en 23 april 1789. Vanaf de vierde brief is de schrijver Ernestus [de] Keuremenne, omdat zijn broer Joannes, de auteur van de drie vorige brieven zagezegd overleden is. De vijfde brief is geschreven door het doopkind van Ernestus. De eerste vier brieven zijn te Leuven geschreven, de volgenden uit onze "heerlykheid" of "op ons casteel".

In de brieven is de evolutie van het Algemeen-Seminarie op de voet te volgen. Keuremenne noemt dat seminarie: Babylon, Synagoge, Satansschole, en na haar overplaatsing naar Brussel: geuze-universiteyt, quasi-universiteit. Maar zijn meest geliefde benaming is Gynaeeum (vrouwenverblijf, harem) naar een lapsus voor athe-naeum door Marant, één van zijn professors. Joannes Keuremenne geeft zich uit als theologant en probeert zijn collega's theologanten uit Gent, Brugge en leper weg te houden uit het Seminarie-Generaal te Leuven door allerhande schandalen bekend te maken over de onbekwame en onorthodoxe professoren.

In zijn vijfde brief, kant hij zich fel tegen de dreigende verhuis van de faculteiten van Leuven naar Brussel, "de verdorvenste plaats van Nederland", volgens keizerin Maria-Theresia.

In de zesde brief schrijft hij over de verhuis en de boeken die dan verloren en gestolen worden! Hij verhaalt ook de mislukte poging J. J. Vanden Elsen in het Atrecht-college aan te houden.

De zevende brief gaat opnieuw over de verhuizing naar Brussel, de plundering van universiteitsgebouwen, hun afbraak, hun verkoop en hun andere bestemmingen.

De achtste brief gaat over het verval van de universiteit, enkele abten die toch theologanten naar de "Satans-schole" sturen, het dispuut tussen hoogleraar Leplat en Vanden Elsen, het onderzoek van kardinaal de Franckenberg en over "Petrus Jacobus Elcke de Quippe qui?" zogenaamd een correspondent van Keuremenne.

Het "vervolg van den sevensten brief" behandelt de rondreis van Keuremenne in Brabant en Vlaanderen om de uitwerking van de dépêche van 24 februari 1789, die de geestelijken gebiedt de

Vertek ofte plegtige Cavalcade der Heeren Directeur en Professores van 't Seminarie Generael van Loven den 21 November 1789.

Een vrouw (Jennemieke, Mamêreken, Miekén Trot of een ander "publieke dogter"?), de professor **MARANT** als vrouw op een ezelin, een groep duivelse muzikanten, de **MAZIERE** op een oude versleten brouwersmerrie, "den dullen dollen" **DILLEN** op een dolle hond, **SENTELET** op een rijdende kakstoel, **WOUTERS** op een ijselijk affuit, **GERARDU**, "den luysigen vend" op een Hollandse zeug, **BAILLET** op een stinkende geit en de seminaristen of theologanten op een "zavel karre" getrokken door zes ezels.

theologanten naar het Seminarie-Generaal te sturen, na te gaan en de uitwerking van zijn brieven ter plaatse te onderzoeken.

Een negende brief is nooit verschenen, maar was wel in voorbereiding.

De verschillende uitgaven van de brieven bevatten ingelaste stukken. De brieven zijn schimpschriften, die hard aankomen omdat zij schandalen bekendmaken en iedereen bij naam en toenaam noemen.

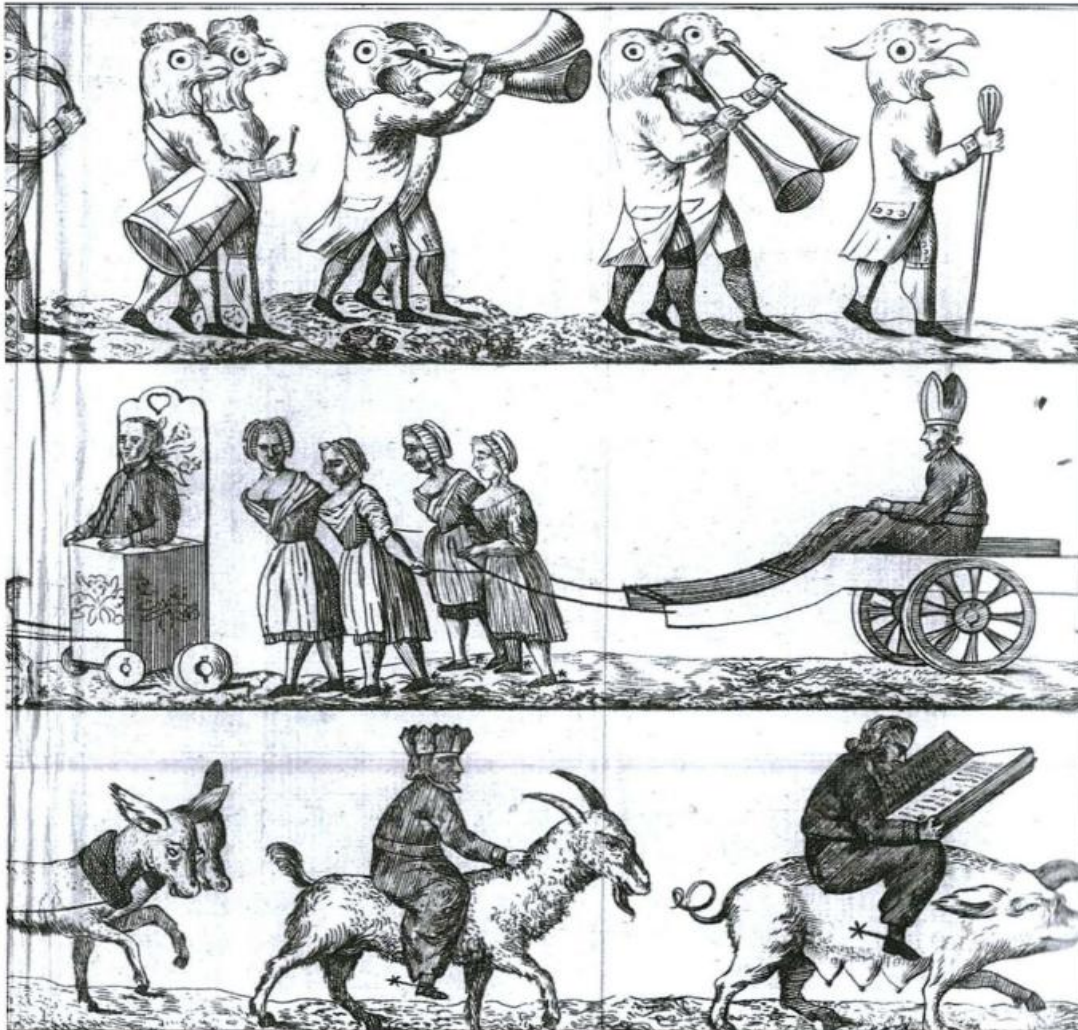
Het is geen grote literatuur. De tekst is doorspekt met Latijnse citaten, met allassen, met gebeurtenissen uit het einde van de 18e eeuw. Dat maakt het lezen moeilijk.

De aftocht en sluiting van het Seminarie Generaal geeft aanleiding tot veel plezier: "wy hadde ons van lachen schier bescheten".

Vooraf Jean Ferdinand Sentelet (1754-1825) zal later carrière maken te Brussel in de Keizerlijke Academie als professor in de natuur- en de scheikunde!

Van Professor Marant, die maar kortstondig Grieks onderwijst, schrijft Keuremenne: "Professor Grieks in het welk hy geen Alpha uyt een Beta en kent".

Ziehier een uittreksel uit de vijfde brief over het Seminarie-Generaal: "Dat het een huys is van ondeugd en godloosheyd; met een woord, dat het de grafstede is van de zeedbaerheyd en van het roomsch Catholiek Geloof: insgelykx is Ul. voor een deel aengetoont geweest, dat de gepretendeerde Universityd eene chaos was, een vergadering, waer geen de minste order, maer eenen eeuwige schroom te vinden was, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat".

2. "Versameling van verscheyde stukken" en de "Versameling van cretieke stukken" zijn meestal in één band opgenomen. Het zijn convoluten met proza- en poëzieteksten van Keuremenne zelf, van

---

medewerkers of geestesgenoten en zelfs van tegenstanders met enkele Franstalige teksten en enkele afdrucken van koperplaten.

De inhoud bespreken is niet nuttig, de opsomming van de titels van de opgenomen stukken geeft een idee van de inhoud. Het is ook niet uit te maken welke proza- en dichtstukken van Vanden Elsken zijn.

Het sluiten van het Algemeen-Seminarie is een gelegenheid voor Keuremenne om te spotten met de smadelijke aftocht van de keizerlijke professors op 21 november 1789.

Een anonieme kopersnede (zie vorige bladzijde) stelt een cavalcade voor met uitleg van Keuremenne: op professor Marant: *"Zittende op een jonge Ezelinne, aenhebbende een vrouwe Barbet, op het hoofd en op syne schouders den rooden onderrok van Jennemieken met dit divies: Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes - Den wyn en de vrouwen doen de wyse vallen - Eccl. 19 v. 1."* Blijkbaar worden de twee zwakke punten van professor Marant hier vermeld. Andere professoren zitten op een "Kak-stoel", een "Hollandsche Zoegge" steeds met een aangepast, al dan niet bijbels, bij-schrift zoals *"Ik hebbe vele vremde vrouwen bemint"* en met veel toespelingen op Babylon.

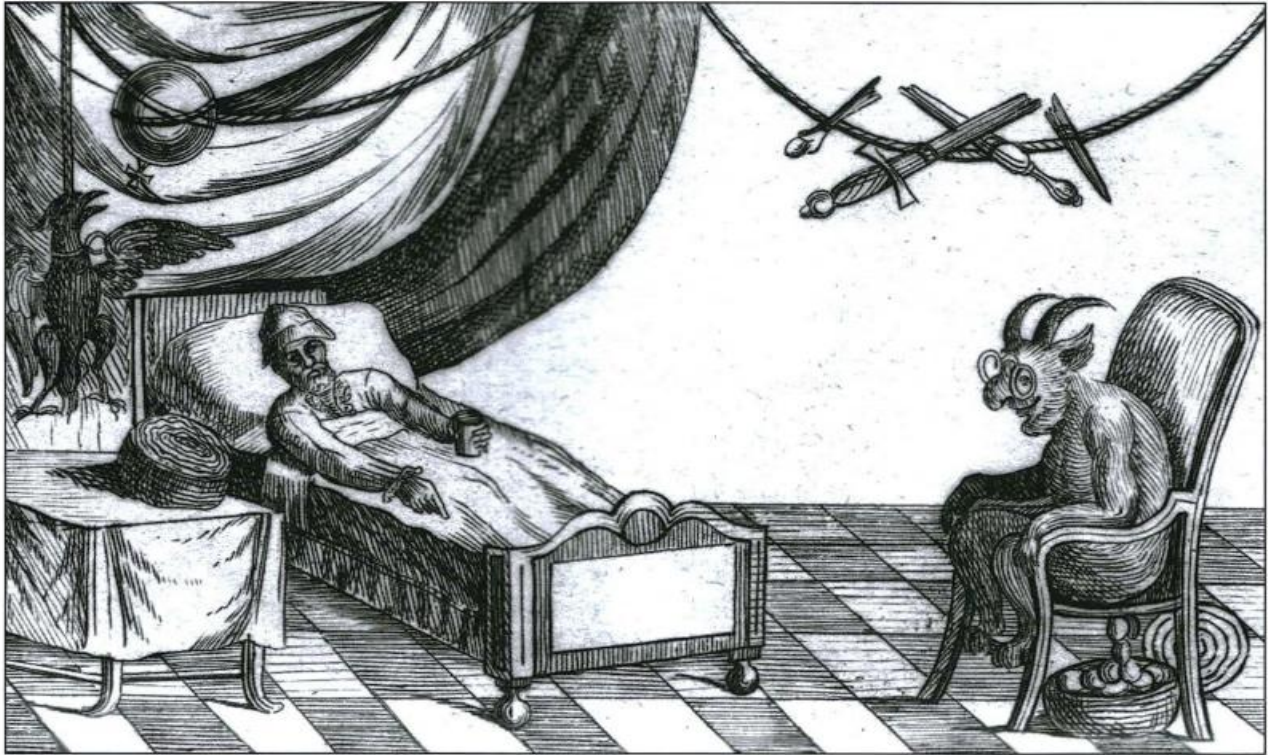
In zijn *"Graf-schrift van het Seminarie Generael"*, en zijn *"Liedeken"* bij het bezoek aan de hel, leeft Keremenne zich uit met verzen van volgend gehalte en wel te verstaan is Luther eigenlijk professor Leplat van het Algemeen Seminarie:

*"Merthen Luther lag daer en kreet,
Om dat hem den Duyvel het bakkes vol scheet."*

Sommige gedichten zijn geïllustreerd met scatologische afbeeldingen, zoals de *"Rym-stoffe Op het nagt-gezigd dezer prince"* nl. de gevolmachtigde minister graaf von Trauttmansdorff.

Als karikatuur zou deze prent nu onaanvaardbaar zijn. Maar dergelijke scatologische afbeeldingen (scatologie = voorliefde voor al wat op uitwerpselen betrekking heeft) zijn niet uitzonderlijk, noch voor Keuremenne, noch voor andere pamflettisten uit die tijd. Alles moet in de juiste historische context gezien worden. Maar ondanks alles gaat Keuremenne toch zeer ver in het beledigen van de hoogste gezagsdrager, de facto, van het land. Zoiets heeft hij nooit gedaan met de keizer en zijn familie, waaronder de landvoogden.

Teneinde het veelvuldig verwijzen naar vijgen, vijgensap enz. te verduidelijken, volgt hierna de uitleg die Vanden Elsken zelf, via de pen van Keuremenne, geeft. Het gebruik van het begrip "Vijgen" zou

“Den man die hier te bedde ligt, en den Duyvel in 't gezigt, is Trauttmandorff gelyk men weet. Terwyl den Duyvel Vygen scheet. Hij dronk een kroesse vygesap ...”

De uitwerking op graaf Ferdinand von Trauttmandorff - Weinsberg van het drinken van teveel “vijgensap”.

ontstaan zijn in het jaar 1789. In een Brusselse herberg "de Calvrendans" waar enkele echte "Vaderlanders" besloten de Oostenrijkse Royalisten en aanhangers van de Keizer "vygen" te noemen. Aan het eten van vijgen (= sympathiseren met de Oostenrijkers) dicht hij dan ook allerlei kwalijke eigenschappen toe.

De beschrijving van wat vijgen (Royalisten) veroorzaken is wel heel karikaturaal. "De wilde vijgen (= de buitenlanders), onlangs in onze Nederlanden ingevoerd, veroorzaken een grote hitte in ons lichaam. Ook veroorzaken zij slaaplust en lichte stoelgang. Zij maken het aangezicht duister en week. Ze zijn schadelijk voor de milt en de lever en slecht voor wie last heeft van kolieken en buikpijn. Deze soort van wilde vijgen zijn ons door die onwetende Duitse hovenier Jozef II in grote hoeveelheden vanuit Duitsland geleverd en heeft bij velen onder ons lichte stoelgang, braken en afgang veroorzaakt..."

Dat de vijgen een "duivels" product zijn toont hij aan met de prent van Trauttmansdorff, die de duivel aanschouwt vanuit zijn bed en die in een "kakstoel" vijgen schijt.

3. Andere geschriften.

Vanden Elsken heeft ook gelegenheidsstukjes geschreven die niet gaan over het optreden van Oostenrijkers en Fransen, zoals voor de plechtige geloften van religieuzen. Maar de hoofdbrok zijn de geschriften tegen het Seminarie-Generaal, onder de vorm van satiren.

4. Vertaler.

Naast pamflettist is Vanden Elsken ook de samenvatter en vertaler van het werk van de Franse Jezuïet Henri-Michel Sauvage "La réalité du projet de Bourg-Fontaine, démontré par l'exécution". Het is een anti-jansenistisch boek, waarvan de Nederlandse samenvatting en vertaling door Vanden Elsken drie drukken gekend heeft.

5. Medewerker aan tijdschriften.

Vanden Elsken zou ook zijn medewerking verleend hebben aan "Den Spectateur Universeel of Nederlandschen Blad-Schryver met historische en geographische by-voegsels, als ook eene korte Beschryvinge der Nederlanden, daer by gevoegt de heldendaden van den Prins Eugenius van Savoyen. Tot St. Truyden by J. Michel, regt over den Wilden Man". Het zou, vanaf juli 1789, twee maal per week verschijnen, Het verschijnt tot 1801 uitgegeven door Fr. Michel, broer van J.P.G. Michel. Keuremenne en zijn drukker Michel maken slaande ruzie. Hun vete wordt uitgevochten met aanplakbrieven. Drukker Michel geeft een affiche uit met antwoord op de "Waerschouwing" die in de nacht van 22 op 23 oktober 1791 door Keuremenne op alle kerkdeuren en straathoeken in Leuven aangeplakt is. De tekst van Keuremenne is niet bewaard gebleven. Michel beweert onder-

---

meer dat hij omwille van Keuremenne, zwaar financieel verlies lijdt.

Vanden Elsken zou ook hoofdopsteller zijn van "*Het Groot Ligt, door den waeren Brabander*" met eerste nummer in 1790 zonder naam van de drukker. Het is een vertaling en bewerking van "*Le vrai Brabançon*". Zijn deelname aan de teksten of vertalingen wordt betwist.

Betwist personnage

Vanden Elsken is een ontwikkeld man. Daarvan getuigen zijn talrijke aanhalingen van klassieke Latijnse en Franse auteurs. Volgens de "*Catalogue de Livres de la Bibliothèque de feu Monsieur J. J. Van den Elsken en son vivant curé d'Hombeek, contenant un grand nombre d'ouvrages rares et curieux, en tous genres ; Dont la vente publique se fera en Argent de change, mercredi 3 Messidor an II (22 juin 1803) et jours suivants à neuf heures du matin et à deux heures après midi, chez Bern. Louis Laureys, ...*" bezit hij vooral werken over godsdienst en liturgie, alles samen 1774 kavel.

Keuremenne wordt vooral bejubeld als de man die het Seminarie-Generaal de genadeslag toebrengt door zijn "Brieven" of zijn "papieren canon". Een anonieme dichter schrijft:

*"Die Babel-school van Loven
Is dan geheel te niet:
Laet ons den Hemel loven,
En zingen in ons lied:
De wyze Penne
Van Keuremenne
Zoo groot gebouw omstiet".*

Tegenstanders schrijven over zijn werk als: "*tissu mal ourdi de colomnies si énormes et en même temps si plates et si dégoûtantes*". Voor hen was hij een onruststoker, die veel invloed had door zijn geschriften.

"*De goddeloosen en eerloosen Keuremenne (dit zyn Brieven, die in de jaeren 87, 88 en 89 geschreven zyn door eene Priester Gods, het gone ik noyt soud geloofd hebben, ten waere ik voor zeker wist dat het Van den Elsken is tot Loven)*" schrijft Pieter-Francis Dominiq Vervisch in zijn "*Prospectus van den lydenden Cappucin verbeeld in het zeldsaem en wonderlyk leven van den ex-pater Auxilius Vervisch*" uitgegeven te Brussel in 1791.

Verder heeft hij het over "*De rechtveerdigheyd van den Keyser Josephus II*".

In de "Jaarboeken der Oostenrijksche Nederlanden, van 1780 tot 1814, enz. opgesteld door enen Tijdgenoot" (uitgegeven te Gent) is er sprake op p. 720 van "een periodiek blad, bekend onder den naam van Keuremenne, hetgene opgesteld wierd door zekeren Van den Elsken, Priester en theologant te Loven. Dit blad vol agterklap, leugens en injurien tegen den Souvereyn en de gene hem aengekleefd waren, wierd met groot genoeg gelezen door de Bisschoppen".

Het is duidelijk dat de voorstanders en de tegenstanders van Jozef II Keuremenne volkomen anders beoordelen.

Voor de tegenstanders heeft hij de grote verdienste door het Seminarium Generale te laten sluiten, een halt toe te roepen aan de hervormingen van de Keizer. Dat dit gebeurt door schimpschriften is minder belangrijk. Het doel wettigt blijkbaar de middelen.

Voor de voorstanders van de maatregelen van de keizer is Keuremenne een onruststoker die de wettige vorst bestrijdt met buitengewone platte taal. Voor een verlichte geest is hij natuurlijk een "obscurantist" die de vooruitgang niet begrijpt en die vasthoudt aan middeleeuwse toestanden. Voor hen zijn de middeleeuwen een duistere periode. Deze zeer eenzijdige interpretatie van de middeleeuwen leidt een taai bestaan.

Zij spreken natuurlijk niet of nauwelijks over het feit dat Jozef II zweert de bepalingen van de Blijde Inkomsten na te leven en er daarna maar weinig rekening mee houdt en eigenlijk aanleiding geeft tot een gewapende opstand.

Maar of Keuremenne ook leugens verspreidt is helemaal niet zeker. Hij is zeer goed op de hoogte van misbruiken van professoren van het Seminarium Generale en de onorthodoxe leer die zij onderwijzen. Dit laatste gegeven wordt door de Paus zelf bevestigd.

Taal en stijl

Muyldermans getuigt terecht: "Niet gekuischt is die stijl; veeleer slordig is hij, zelfs zonder eenheid van spelling... Is zijn stijl nu voor ons altijd niet helder, dan moet men dit toeschrijven, althans in menig geval, aan den inhoud zelf van brief of bijdrage".

"Zijne scherts wil soms te geestig zijn, en zoo wordt zijn lach lomp en gemeen".

Vanden Elsken hanteert ongenadig de geselroede tegen Jozef II die zich niet houdt aan de Blijde Inkomst en het Brabantse recht, dat hij gezworen heeft na te leven.

Hij wil een zo breed mogelijk publiek bereiken, zelfs een publiek dat niets geeft om literatuur maar dat tegen de hervormingspo-

gingen van Jozef II gekant is.

Hij beukt zoals een stormram, met alle geweld, op het Seminarie-Generaal, en ondertussen maait hij alle voorstanders er van neer met alle mogelijke middelen.

Ook in zijn andere bijdragen komt geen literatuur te pas: smeek-schriften aan de Soevereine Raad van Brabant, getuigenissen, verklaringen, enz.

Vanden Elsken is ook geen dichter, wel een rijmelaar.

Hij kan het niet laten om zijn eruditie uit te stallen door het aanhalen van citaten en hierin volgt hij de traditie van de Humanisten. Bovendien schuwen zijn tijdgenoten, voorstanders en tegenstanders van Jozef II, ook niet een boertige, directe stijl.

Betekenis van Vanden Elsken

Vanden Elsken heeft door zijn geschriften, die niet de minste literaire waarde hebben, een zeer grote invloed uitgeoefend.

Zijn oproepen om het Seminarium Generale te boycotten zijn succesvol. Reeds tijdens het tweede academiejaar blijkt het onderbemand.

De kardinaal moet bevestigen dat de leer er niet orthodox is zoals Keuremenne beweert.

Een gewoon priester slaagt erin zijn visie te laten bekrachtigen door een kardinaal.

Door zijn verbeterheid dwarsboomt hij de plannen van een verlicht despoot om de kerk volledig onder zijn gezag te brengen.

Deze nederlaag van de keizer moet hard aankomen bij zijn voorstanders.

Waarom Vanden Elsken niet op dezelfde wijze opgetreden is tegen de Franse bezetters is niet duidelijk, en zijn collaboratie nog minder.

Bibliografie

Keuremenne zelf schrijft over de uitgave van zijn brieven in zijn Brief aan de Heer Boulez.

Over de eerste brief: *"Den eersten van onze Boekskens is in 8° en in 4° gedrukt geweest, en aanstons overgezet in 't Fransch. Ik heb hem by dezelve drukker tot twee ryzen doen erdrukken en is nademael in verscheyde steden erdruckt geweest"*.

Over de tweede brief: *"Ingslijk den tweeden, maar déezen heeft by mynen drukker tot dry ryzen toe erdruckt geweest, en ook in verscheyde steden"*.

Over de derde brief: "*Den derden is in een stad my bekent dry mael erdruckt geweest zonder de exemplairen te rekenen, die ik daer alreeds gezonden had*".

Over de vierde: "*Den vierden is in twee steden gelyk begonst*".

Over de vijfde: "*En de vyfden is ook al tweemaal gedrukt geweest by den zelve*".

Keuremenne verzekert: "*Item dat 'er in Holland een nieuwe editie van onze Brieven uytgaet, en dat mynen drukker de vyfde al begonst heeft*" en "*Nu dadelyk, is'er een persoon uyt Vrankryck bezich met alle de Brieven in 't Fransch over te setten, en om dat sy allen van den zelfsten stiel souden syn, van den eersten af begonst, die nogtans gelyk ook den tweeden alreeds overgezet was. En eenen persoon van distinctie heet my laeten weten, als dat er eenen Engelsman het zelve voor zyn Land ondernomen heeft*".

Hij vermeldt ook een "*Relation fidèle et détaillée, waer van nu haest de beloofde editie zal verschynen*". Buiten de Franse vertaling van de eerste brief en die Relation fidèle zijn geen andere vertalingen bekend.

Bijna alle werken zijn gedrukt door drukker J. Michel uit Leuven en later uit Sint-Truiden, ook die met een andere plaats- en naamsvermelding van uitgever. Het volstaat om naar de namen te kijken om te zien dat het fictieve uitgevers zijn: Pluckhaen van Lier, Petrus Boetveirdig, Huneprick, Crab, Ezel, enz. De brieven gericht aan Keuremenne zijn meestal door hemzelf geschreven. Het is moeilijk een brief te schrijven aan een anonieme schrijver die uitgegeven wordt door een even onbekende drukker.

Enkele, door Keuremenne aangekondigde stukken zijn niet weergevonden, of zijn onder een andere titel verschenen:

1. De minne-Brieven gecommentariert, van den pampieren Bischoep Wouters, op zyn kaemer gevonden in 't Collegie der Dry-Tongen, in 't jaer 1788.
2. De ceremonie van de jaerlyksche Misse van den Geestelyken Raeds-Heer van Volcksem tot Mechelen, met de uytlegginge van zynen Brevier.
3. De Bicht van den gewesenen Fiscael Stassart, als ook het Berouw over zyne bedreve Sonden.
4. De ontdekkinge van eenen Spioen die met Theysbaert van Loven in correspondentie was, als ook den Brief die den zelve geschreven hadde aen het Gouvernement den 18 junii 1789.
5. Verhael ende rouw-beklag der vyf Nosdammen, over de onverwagte vlucht van hunne Meesters: (de geuse Doctours van Loven): voorgevallen den 21 November 1789, met fig.
6. De confusie en wanorders van de Seminaristen, Ginæceisten, Jansenisten, Deisten, Afgodisten, Luteranisten, Calvinisten en Quesnellisten. Fig.
7. Het verhael van het gene in de Universiteyt van Loven is

---

voorgevallen sedert de maend Juniuis 1786, tot aen den eersten Brief van Keuremenne, van den 23 April 1788, verciert met seven plaeten, met d'uytlegginge der zelve.

Alfabetische volgorde van de geschriften, volgens de titel

1. VAN DEN ELSKEN (Jean Joseph). A Messeigneurs les Etats de Brabant dans leur assemblée générale. Jean Joseph Van den Elsken, prêtre de Forest cuve de la ville de Bruxelles... a l'honneur d'exposer à Vos seigneuries Révérendissimes... qu'il vient d'essuier un coup de voie de fait le plus caractérisé, & le plus attentatoire à la liberté du citoyen... & cela de la part d'un certain De Burleus licentier en droit... S.l., s.n., [1788]. + Declaratie van Pj. Huybrechts.
2. VANDEN ELSKEN (J. J.). Aen de Godminnende jouffrouw Jouffrouw Barbara Janssens, gebortig van de hoofdstad Loven, nu genaemt Augustina doende haere plegtige beloftenis onder den regel van den H. Augustinus in 't clooster der canonickersen gezeyd de Witte-Vrouwen binnen de gemelde Hoofdstad, op XXX april 1793. Loven, P. Corbeels, 1793.
3. VANDEN ELSKEN (J. J.). Aen de Godtminnende jouffrouw Jouffrouw Anna Catharina Charlis, gebortig van Loven nu genaemt Ursula doende haere plegtige beloften onder den regel van den H. vader Augustinus in het clooster der kanonikersse op de Half-strat binnen de selve stad. Op XIII. October MDCCCLXXXV. Loven, P. Corbeels, 1795.
4. de KEUREMENNE (Ernestus). Agsten brief van Ernestes de Keuremenne over het zoo-genaamt seminarie-generaal, Universiteyt &c. &c. aan alle Heeren die het aangaat. In versameling... Tot Trier by Pluckhaen van Lier; sevensten druk, s.d., pp. 119-198 brief van 23 april 1789. Ook afzonderlijke uitgave.
5. SINCERUS TOUT DROIT. Bemerkinge. Ingevolgens den Brief die wylen S.M. Josephus den II ter zynder aenkomste tot den Tron den 30 November 1780 geschreven heeft... S.l., s.n., 1 mei 1791. [Conform aen het origineel. Recht uyt Nots. Publ. Brussel 1 Mey 1791].
6. ANONIEM. Bekentmaeking. Tot wederlegginge van sekere verdigte bekendmaeking, onder den vercierten naem van Keuremenne hier by gevoegd N.I. Alsoo den ondergeschreven onderhoort heeft dat'er in verscheyde steden, dorpen en vlekken soude zyn aengeplackt geweest seker bekendmaeking, vermengt niet alleen met leugens maer ook injurien zoo ten regarde van Keuremenne als des selfs drukker... Tot St. Truyden: by J. Michel Drukker van Keuremenne, [1790].
7. VANDEN ELSKEN (J. J.). Bericht van J. J. Van den Elsken, over zyn gevoelen en gedrag in de zaeke van de declaratie, die van de publieke bedienaers in het Nederland geeycht word. Tot Loven by T. Franckx, 1797? 56 p..

8. THEYSBAERT. Bermhartige treur klacht van de lange Jennemie na Copye van eenen brief heden toegesonden aen den wyt vermaerden Heer Boulez, Canoninck van de Cathedrale Kerk te Gend, s.l., s.n., 1790. p. 39, in Versameling 2.
9. de KEUREMENNE (Ernestus). Brief van 12 Februarii 1794. Zeer live ende Beminde Vaderlanders... S.l., s.n., 1794, 6 p..
10. KONST (F.). Brief van den Heer Gerardu, eertyts Lector in het Hollandsch, daar naar in Divæi Collegie, jongst Onder-Directeur in het Seminarie Generael tot Loven. Brief van den uytgeever aan den oversetter. + Antwoord van den vertaelder aan den uytgeever.
11. GERARDU. Brief van den Heer Gerardu, eertyds Lector in het Hollandsch, daar naar in Divæi Collegie, jongst Onder-Directeur in het Seminarie Generael tot Loven: geschreëven aan zyne ouders, eerst uit het Nederduitsch in het Fransch overgezet en nu uit het Fransch weder in het Nederduitsch overgesteld met aanmerkingen, vermeerderd door enen vriend van den Heer de Keuremenne.
12. ANONIEM. Brief van eenen gods-geleerden van Gend aen den Heere Joannes Keuremenne 1 en 2. S.l., s.n. ni d. 8 p..
13. KEUREMENNE (Joannes). Brief van eenen theologant van Loven aen de Heeren theologanten van Gend, aengaende het Seminarie-Generael en het bedrog van de gazettiers van Loven, Ceulen, Gend, en Harlem, 1788? S.l., s.n. 14 p..
14. de KEUREMENNE (Ernestus). Brief van Ernestus de Keuremenne aen den zeer geleerden heer Joan. B.L. Boulez van Wareghem, auteur van een schrift van 20 pag. met titel:Vierden brief van Keuremenne over het zoogenaemt Seminarie-Generael, met een antwoord van de Heeren Theologanten van het Seminarie van Gend. Tot Trier by Pluckhaen van Lier; 1788 In-8° in Versameling 2 der brieven... zevenede druk. pp. 189-236. + los 16 p. [1788].
15. de KEUREMENNE (Ernestus). Brief van Ernestus de Keuremenne aen den zeer geleerden heer Joan. B.L. Boulez van Wareghem, auteur van een schrift van 20 pag. met titel:Vierden brief van Keuremenne over het zoogenaemd Seminarie-Generael, met een antwoord van de Heeren Theologanten van het Seminarie van Gend. S.l., s.n., 1788, 14 p..
16. de KEUREMENNE (Ernestus). Brief van Ernestus de Keuremenne, over het zoogenaemd Seminarie generaal, de Universiteit van Loven, enz. Leuven, 1788. [Messenger des sciences, 1844, p. 519].
17. SINCERUS TOUT-DROIT. Brief van Sincerus Tout-Droit aen den zeer eerw... Gisselenus van Havermaet. Gent, 1788.
18. SINCERUS TOUT-DROIT. Brief van Sincerus Tout-Droit aen d'Heer Ernestus de Keuremenne. Smeek-schrift van de publieke dogters der stad Brussel, over het verplaezen der Universiteyt van Loven, s.l., s.n. 8 p. [Brussel den 1. xber 1788].
19. ANONIEM. Brieven uit Leuven van 1788 aangaende den Heer Ern. Keuremenne. Leuven, s.n., 1788.
20. ANONIEM. Brieven van eenen gods-geleerden van Gend aen den

- Heer Joannes Keuremenne, zaliger memorie. Tweeden druk, voorgaen door eenen Brief van den Heer De Ketele, uytgever der zelve Brieven aen den Heer Geeraerd van der Waerheden, hunne auteur. Tot Weenen: by Petrus Boetveirdig, in de Kraeyende Haen, 1789. 26 p..
21. KEUREMENNE (F.). Bruggelingen ! Bruggelingen! Let op. Een en Bruggeling aen zyne medebroeders. Uyt de drukkerij van de naem-lyst. S.l. s.n., s.d..
  22. SINCERUS RECHT-UYT. Bureel, sluytende de cavalcade van de Hunnepricken van Loven, door Sincerus recht-ut. S.l., s.n., 1789 Versameling pp. 161-166.
  23. ANONIEM. Copie d'une lettre de Louvain, datée du 18 mars 1789, au sieur Ernestus...A Bruxelles de l'imprimerie de Hunneprick, 1789?
  24. VAN DEN ELSKEN (J.J.). Copie de la lettre écrite au Comm[issai]re du D[irectoi]re Executif près la Municipalité de Louvain par J.J. Van den Elskén, prêtre et président du Collège des trois Langues à Louvain, s.l., s.n., 1797. 1 fol..
  25. ECKE de QUEPPE-QUI (Pierre Jacques). Copie d'une lettre de Louvain, datée du 18 mars, au sieur Ernestus. Par Pierre Jacques Eck, de Queppe-qui. A Bruxelles, de l'imprimerie de Hunneprick, [1789 ?], 16 p..
  26. ANONIEM. Copie uyt eenen Brief van Geeraerdsbergen. 3 p. in Versameling vierden druck, tussen pp. 188-189.
  27. ANONIEM. Copie van eenen autentieken Brief geschreven uyt Ryssel, den 26 Juny 1790 aen eene aenzienelyke Persoon tot Brussel, op de ontdekkinge van een voorwerp van tegen-revolutie in Vrankryk en in Brabant, door de Hollandsche patriotten, de Fransche aristocraten en de Brabantsche democraten, onder het bestier van den Weenschen-Raed, opgerecht tot Parys in de Tuileries; en onder de directie van de generaels grave de B., grave de M., grave de la M., marquis de L., baron de C. S.l., s.n., 1790, 16 p. [Voorafgegaan door een bericht "Aen het Nederlandsche Volk ter gelegenheid van eenen Brief uyt Ryssel..."].
  28. TOUT DROIT (F.). Copie van eenen Brief geschreven uyt Ryssel aen den Heer Sincerus tot Brussel. Zeer achtbaeren en weirden vriend, een zeer extraordinaire blydschap op het aengezicht der alhier gevlugte royalisten, bespeurt hebbende ende ziende een onbehoorelyke vreugd en vergenoegen onder hun heersschen... S.l., s.n. [190?] 2 fol..
  29. JONAS IN DE WALVIS. Copie van eenen brief Heden toegesonden aen den wyt vermaerden Heer Boulez, Canoninck van de Cathedrale Kerk te Gend, s.l., s.l., s.n., 1790. samen met andere brieven 40 p. in Versameling 2 en afzonderlijke uitgave S.l., s.n., s.d..
  30. ECKE de QUEPPE-QUI (Petrus Jacobus). Copie van eenen brief uyt Loven van den 15 Meert aen d'Heer Ernestus door Petrus Iacobus Ecke de Queppe-qui, Tot Brussel, uyt de nieuwe drukkerij van

- Hunneprik scheef over den Wollen-Driesche Toren, 1789? 13 p..
31. A.J. Cope van eenen brief uyt Loven van den 29 Octob. 1788.
  32. D.K. Dank-schrift ter eeuwige memorie, opgedraegen door D.K...., aen de goede mannen van de Natien der Hooft-Stad Loven, den 30 november 1788 S.l., s.n., [1789] in Verhael van de manire hoe den pensionaris van Schel...
  33. SINCERUS REGT IN. De brugsche triumph-karre, op de voortyds vermaekelyke aengenaeme en patriotique wyse: "*J'empoisonnais ma mère*", gratis opgedraegen aen... mynheere Van Hamme door Sincerus Regt in. Gent: in den Moriaen by den drukker van het Comité, 1791, 16 p..
  34. HUYBRECHTS (Petrus Josephus). Declaratie. Den 27 september 1788, is zekeren persoon aen de poort van het atrechts Collegie binnen Leuven ontrent 10 ueren s'avonts komen bellen.. geteekent Petrus Josephus Huybrechts portier van het Atrechts Collegie. S.l., s.n., 1788 samen met A Messieurs les Etats de Brabant.
  35. ANONIEM. De dry Gezusters of Arglistige Staetkunde van Marie-Antoinette, Koninginne van Frankryk, Marie-Caroline, Koninginne van Napels, en Marie-Christine, Gewezene Gouvernante der Nederlanden [vertaling van *Les Trois Sœurs*] waer by gevoegd is eene merkweirdige Voor-zegginge gedaen, ten jaere 1484, door Joannes Lichtemberg, vermaerden Sterre-kundigen van Duydsland. M.D.CCXC. S.l., s.n., s.d., 24 p. [het tweede deel komt ook voor in de Versameling van Verscheyde stukken onder gewijzigde titel].
  36. ANONIEM. De dry Gezusters... Men vindze te koop t'Antwerpen, by J.B. Carstiaenssens, op de Steenhouwersvest by den Oever. Den Preys is dry stuyvers. [andere in-8° uitgave].
  37. ANONIEM. Den patriotschen uytleg Van den Onzen Vader, Ave Maria en ons waer Christen Geloof opgedragen aen onze dry waere Vaderlandsche Staeten. Gemaekt en in druk gegeven door J.J. de Rielessuyp M. à t' S. Salocin syap ed seaw.. T'Antwerpen, by J.B. Carstiaenssens, boekdrukker en boekverkooper op de Steenhouwersvest, s.d., 14 p..
  38. ANONIEM. Den wensch van het capittel... opgedraegen aen den uytmuntensten heer Aertsbisschop van Mechelen voorstellende, naer alle die verdrukkingen gedaen aen de Kerk, haeren aenstaeden ondergang in Nederland met korte bemerkingen op ider verhandeling vernieuwd en vermeerdert den 1 Mey 1789. Gevolgd door Korte uytlegging der vraeg waerom word tot Loven zoo eene ruyme leer-school opgereg? Uyt het latyn vergezet S.l, By Petrus Waerseger, 1789.
  39. ANONIEM. Den wensch van het capittel... opgedraegen aen den uytmuntensten heer Aertsbisschop van Mechelen voorstellende, naer alle die verdrukkingen gedaen aen de Kerk, haeren aenstaeden ondergang in Nederland met korte bemerkingen op ieder verhandeling. Tweeden druk, merkekelyk vermeerdert en van verscheyde drukfouten becorigeert. Gevolgd door Korte uytlegging der vraeg

- waerom word tot Loven zoo eene ruyme leer-school opgereg? Tot Maestricht. Is te koop tot Brussel, by Pj. De Haes, drukker op de Kieke-merkt, 1790, 69 p..
40. ANONIEM. Derden Brief van den Waaren Nederlander aen alle welpyzende WEEerde Nederlanders. S.I., uyt de drukkerie van Belgica, s.d. [Samen met twee andere brieven: Zeer Lieve en Beminde Vaderlanders en Derden Brief van den Waaren Nederlander].
  41. KEUREMENNE (Joannes). Derden brief van Keuremenne over het soo genaemt seminarie-generael, aen alle de Heeren die het aengaet, s.l, s.n., [1789] p. 24.
  42. KEUREMENNE (Joannes). Derden brief van Keuremenne over het soo genaemt Seminarie-Generael, aen alle de heeren die het aengaet, Tot Trier by Pluckhaen van Lier, 1788 In Versamelinghe der brieven... p. 1-26.
  43. ANONIEM. De Wytberuchte Universiteyt, het Genecht ende het Volck van Schaerbeek wettelyk verzaemelt, heeft in pleno 9bre solveert, gedecideert etc., etc..
  44. VAN DEN ELSKEN (Joan. J.). Disceptatio habita Lovanii inter Joan. J. van den Elsen ex Vorst, presbyterum, et Clarissimum D. Judocum Le Plat Mechliniensem, Juris Canon. P.O. Leodii [i.e. Bruxelles ?], s.n. 1787. 12 p..
  45. ANONIEM. Eersten Brief aen de goede Lieden van het plat Land. Weerde Nederlanders. S.I., uyt de drukkerie van Belgica, s.d. [Samen met twee andere brieven: Zeer Lieve en Beminde Vaderlanders Derden Brief van den Waaren Nederlander].
  46. ANONIEM. Grammaticale constructie van het evangelie van den H. Joannes, in Versamelinghe der brieven van den heere Keuremenne aen de heeren theologanten van de seminarien van Gend, Brugge, Ipren &c. over het soogenaemt Seminarie-Generael, waer in ontdeckt worden alle de heymelyke geschiedenis voorgevallen. Tot Bonn by Lucas Hinhoeber, in den Gulden Haan, vyfden druk 1789.2 vol. pp. 1-3.
  47. VAN DEN ELSKEN (J. J.). Grondhertige dank-plicht aen alle welmeynende inwoonders der stad Sint Truyden door den eerweerdigen Heere J.J. Van den Elsen voorgedraegen over het gelukkig ontzet van zyne injurieuzen gevangenis voorgevallen op den 14 Junius 1789. Onder by-schrift. ... Tot Brussel, uyt de drukkerie der vry Brabantsche Provincien. 1790.
  48. ANONIEM. Lettre d'un théologien de Louvain aux théologiens de Gand, concernant le Séminaire général, & le récit imposteur des gazetiers de Louvain, Cologne, Gand & Harlem, S.I., s.n., 1788. 17 p..
  49. KEUREMENNE. Neerland, wilt niet meer schrikken voor .. Lof - gezang van d'heer Keuremenne, Wijs Pour la chère Patrie, in GRIETENS (J.) en de GOEYSE (E.). Het volkslied onder de Brabantsche Omwenteling van 1789 door J. GRIETENS en E. de GOEYSE. Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, Gent 1940, bekroonde werken, reeks VI, nr. 71.

50. ANONIEM. Omstandig Verhaal van de injurieuse gevangenis van den Eerwaardigen Heere J.J. Vanden Elsken op den 14 Junius MDCCCLXXXIX, Voorgevallen Buyten en des selfs ontzet binnen de stad Sint Truyden. Onder by-schrift. Tot Brussel uyt de Drukkerij der vry Brabantsche provincien 1790. 30 p..
51. ANONIEM. Onbetwistbaere Gerechtigheid der tegenwoordige Nederlandsche Omwenteling, beweezen in eene korte verhandeling der twee volgende vraegstukken: Ten eersten: De souvereiniteit of Oppermagt komt die van Godt of van het volk; en hoe? Ten tweeden: Wanneer, en op wat wyze mag een volk zyn eygen regt doen, ook met de waepenen, tegen het aengestelt Hoofd van den Staet? Tot Brussel, uyt de drukkerij van H.F.T'Serstevens, recht over de kerk en 't klooster van Berlaymont. S.d. [Twijfelachtig].
52. *Réflexions sur les édits émanés récemment aux Pays-Bas de la part de l'Empereur en matière ecclésiastique, suivies d'un commentaire en forme de notes pour suppléer a ce qui n'y a pas été bien expliqué.*, A Bruxelles, chez Pauwels, 1787. 83 p. [Bevat de Disceptatio habita Lovanii inter Joan. J. van den Elsken ex Vorst, presbyterum, et Clarissimum D. Judocum Le Plat Mechliniensem, Juris Canon; pp. 73-83].
53. ANONIEM. Relation fidèle & détaillé de ce qui s'est passé à Louvain relativement à l'Université le 6, le 15 & le 19 février 1788. Première lettre, Louvain 9 février 1788. S.l., s.n., [1788], 7 p..
54. de KEUREMENNE (Ernestus). Sevensten brief van Ernestus de Keuremenne over het zoo-genaamt semi. generaal, de universiteit van Loven &c. &c. aen alle die het aangaat, Tweede deel. s.l., Uyt de drukkerij van Ernestus heer van Keremenne.s.l., 1790? 118 p..
55. ANONIEM. Smeek-schrift van die goede luyden van Schaerbeek binnen de kuype van Brussel aen den roem-ruchtigen jongen Ernestus de Keuremenne, onder d'handhaevinge van d'Heer Sincerus Tout-Droit. S.l., s.n., s.d. 8 p..
56. VAN DEN ELSKEN (.). Smeek-schrift Van den Eerw. Heer Van den Elsken, aen m'Heren de Staeten van Brabant in hunne generaele vergaeding.
57. KEUREMENNE. Stilt uw pooging' Keysers Vrinden. Wijs: De marche van de Hollandsche Patriotten, in GRIETENS (J.) en de GOEYSE (E.). Het volkslied onder de Brabantsche Omwenteling van 1789 door J. GRIETENS en E. de GOEYSE. Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, Gent 1940, bekroonde werken, reeks VI, nr. 70.
58. de KEUREMENNE (Ernestus). Staat van het Seminarie Generael van Weenen, en een Beschryf van den Staat van Duytsland aangaande de Religie. Opedraagen aan die Heeren Theologanten, die zedert half September déezer jaare, het Sem. Gen. tot Loven vervult, maar wynige dagen daar naar, verlaaten hebben; door Ernestus de Keuremenne. S.l., s.n., 1788, 28 p. + Brieven van eenen Religieus van St. Franciscus, Professor in eene Academie van Tyrol.

59. KEUREMENNE (Joannes). Tweeden brief van Keuremenne aen de Heeren Theologanten van Gend, Bruggen en Iperen, over het zoogenaemt Seminarie-Generael, Tot Trier by Pluckhaen van Lier, 1788. 22 p. In *Versamelinghe der brieven...*
60. de KEUREMENNE (Ernestus). Verhael van de manire hoe den Pensionaris van Schel, de Cock, Reniers en den borgemeester Beekman du Vieusart, de Staeten hebben mynen te verlyden den 22. Jan. 1789. Door Ernestus de Keuremenne. s.l., s.n., 1789. 15 p..
61. [KEUREMENNE]. *Versamelinghe der brieven van Keuremenne aen de heeren theologanten van de seminarien van Gend, Brugge, Ipren &c. over het soogenaemt Seminarie-Generael waer in ontdekt worden alle de heymelyke geschiedenissen voorgevallen...* Tot Trier by Pluckhaen Van Lier, 1789?. 236 p..
62. KEUREMENNE. *Versamelinghe der brieven van Keuremenne aen de heeren theologanten van de seminarien van Gend, Brugge, Ipren &c. over het soogenaemt Seminarie-Generael waer in ontdekt worden alle de heymelyke geschiedenissen voorgevallen...* Tot Trier by Pluckhaen Van Lier, vierden druck 1789? 14, 22, 238 p..
63. [KEUREMENNE]. *Versamelinghe der brieven van den heere Keuremenne aen de heeren theologanten van de seminarien van Gend, Brugge, Ipren &c. over het soogenaemt Seminarie-Generael, waer in ontdekt worden alle de heymelyke geschiedenis voorgevallen.* Tot Bonn by Lucas Hinhoeber, in den Gulden Haan, vyfden druk 1789.2 vol. 22-238-3 p..
64. [KEUREMENNE]. *Versamelinghe der brieven van den heere Keuremenne aen de heeren theologanten van de seminarien van Gend, Brugge, Ipren &c. over het soogenaemt Seminarie-Generael, waer in ontdekt worden alle de heymelyke geschiedenis voorgevallen ten dier opzigte.* Tot Trier by Pluckhaen van Lier, sevensten druk 1789?. 14-22-236-2 p..
65. [KEUREMENNE]. *Versamelinghe der brieven van den heere Keuremenne aen de heeren theologanten van de seminarien van Gend, Brugge, Ipren &c. over het soogenaemt Seminarie-Generael, waer in ontdekt worden alle de heymelyke geschiedenis voorgevallen.* Tot Michilsberg by Crab. Ezel, laatsten druk 1790?
66. SINCERUS RECHT-UYT. *Versamelinghe van cretieke stukken, waer onder men vind 't verhael van de buytenporigheden de welke de Keyzerlyke troepen bedreven hebben tegen de Brabandsche vluchtelingen in de Provincie van Luyk, in de maens october 1789...* By een vergaedert door Sincerus Recht-uyt. Tot Brussel, 1790. 114 p. is dl. I van *Versamelinghe van verscheyde stukken...*
67. SINCERUS RECHT-UYT. *Versamelinghe van verscheyde stukken waer onder men vind Den Oog-slag op de goddeloosheden bedreven in de Nederlandsche Kerken, sedert 1783 tot 1789 als ook het vertrek der Geuze-Doctours van Loven, plegtiglyk in Cavalcade vertrocken den 21 November 1789. De genealogie der Vygen beginnende van hunnen eersten Vader Casper ofte Joseph II. &c. &c. &c.*

- met 9 figuren. By een vergaedert door Sincerus Recht-Uyt. Tot Brussel, s.n., 1790 . 170 p. + deel II Versameling van cretieke stukken.
68. ANONIEM. Verscheyde voorvallen. Extract uyt eenen Brief, heden my toegezonden van St. Tryuden + Extract van eenen Brief uyt Luyk, in dato 14 Januarii 1790, geschreven aen eenen geloofweerd-eigen Persoon.
  69. ANONIEM. Vervolg van den Sevensten brief inhoudende de reyze van den vriend en neve van den heer Ernestus de Keuremenne als getrouwen Opzoeker en Overbrenger der voorvallen in de tegenwoordige Tyds omstandigheden, gedaen uyt zyn hotel... binnen Brussel den 1 Meert 1789, langs de Steden van Aelst, Zottegem, Audenaerde en aengelegene Plaetsen, tot en met den 20 der zelve Maand, dag van zyne Terug-komste in zyne oude Woonplaetse. S.l., s.d., 1789. pp. 121-149.
  70. KEUREMENNE (Ernestus). Vierden brief van Keuremenne aen de heeren theologanten en alle andere wie het zoude kunnen aengaen, over het soo genaemt Seminarie-General... Tot Trier by Pluckhaen van Lier, 1788. In Versameling der brieven... pp. 27-104.
  71. de KEUREMENNE (Ernestus). Vyfdn brief van Keuremenne over het Seminarie-Generael, aen alle de heeren die het aengaet. Tweeden druck, 1788. Tot Trier by Pluckhaen van Lier, 1788 In Versameling der brieven... p. 105-164.
  72. ANONIEM. Waerächtig Verhael Van het geëne voorgevallen is in het Aarts-Bisschoppelyk Seminarie tot Mechelen, sedert den 21 Julii tot den 2 Aug., dag der uytwerkinge van het Vonnis tegen de Theologanten &c. &c. 8 p..
  73. de KEUREMENNE (Ernestus). Zeer lieve ende beminde vaderlanders, ik hebbe my van kant gehouden, sedert dat de goede inwoonders van St. Tryuden my geholpen hebben uyt de clampen van de bende van den vreedden Stocquaert. S.l., s.n. 1794. 6 p. [samen met twee andere brieven: Eersten Brief aen de goede Lieden van het Plat Land en Derden Brief van den Waaren Nederlander].
  74. de KEUREMENNE (Ernestus). Zesden brief van de Keuremenne, Tot Trier by Pluckhaen van Lier, 1788 In Versameling der brieven... p. 165-238.
  75. de KEUREMENNE (Ernestus). Zevensten brief van Ernestus de Keuremenne over het zoo-genaamt semin. generaal, de Universiteyt van Loven &c. &c. aan alle die het aangaat, tweede deel. S.l., uyt de drukkerij van Ernestus heer van Keuremenne, 1789? In versameling.

Over Keuremenne

Over Keuremenne is sprake in ieder werk over de Brabantse Revolutie en de regering van Jozef II in de Zuidelijke Nederlanden en in elk woordenboek over auteurs in die periode.

1. ANONIEM. Au célèbre Keuremenne. Air des fraises. Sans oublier biribi, ni la faridondaine, faut chanter du bon parti le défenseur &

- l'ami Keur'menne, Keur'menne, Keur'menne. S.l., s.n., [1789 ?]. 4 p..
2. [PEY, Jean]. Waere grond-regels van de constitutie der catholyke kerke, tegenstrydig aen de hedendaegsche verwoestende aenmerkingen der Kerk-regering ende wettige regstgeleerdheyd, opgedragen aen den heer Ernestus de Keuremenne, Tot Roomen: uyt de Pauselyke drukkerye, 1790. 48 p..
  3. ANONIEM. Brieven van eenen Geëeden Priester aen eenen ongeëeden geestelyken vrien (in Braband) nopende de borgelyken eed, geëyscht door de Fransche Republiek van alle bedienaers des gods-dienst volgens de wet van 19. fructidor het V. Jaer. Te Maestricht en men vindse te koop by de voornaemste boekverkoopers, in de vereenigde departementen. Vlde Jaer [18 augustus 1798].
  4. MUYLDERMANS (Jacob). Joan. Jos. Vanden Elsken (Deknaam Keuremenne) (1759-1803) Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, Verhandelingen en Mededeelingen, 1928.
  5. MUYLDERMANS (Jacob). Joan. Jos. Vanden Elsken (deknaam Keuremenne) 1759-1803. Bio- en bibliographische aantekeningen, Gent, Volksdrukkerij, 1928. pp. 265-392.
  6. Opdragt aen de heeren Joannes en Ernestus de Keuremenne, s.l., s.n., 1789?
  7. STEVAUX (Kamiel). J.J. Van den Elsken, een Brabants patriot en politiek vluchteling in het Land van Luik (1788-1789).
  8. HUYBRECHTS (Petrus Josephus). Declaratie [van Petrus Josephus Huybrechts, portier van het Atrechts collegie betreffende een overval op lector Van den Elsken]. S.l., s.n., 1788.
  9. ANONIEM. Het bedrog der biegt en der geestelykheid ontdekt, en de misbruyken geduerende de revolutie gepleegt, door de H. schrift, en het gezag der Kerk in 't ligt gebrogt, tot onderwyzing van alle eenvoudige menschen, voorgesteld in twee brieven. Uyt de Drukkerye der Vrinden van Kerk en Staet. Te koop by de Principaelste Boek-verkoopers. 1791. 32 p. [Vraag van een pastoor aan een kanunnik: mogen de brieven van Keuremenne gelezen en bewaard worden? Antwoord van de kanunnik: verbrand ze!].
  10. Lof-gezag van d'Heer Keuremenne. stemme: Pour la chère Patrie. In Tweede Verzaemeling van Lof-gezangen voor de vroomen en noyt-volprese Helden, die Brabantsche Patriotten het Nederland verlossende van het jok der dwingelandye onder Josephus II. Drukk. Tot Loven, by Francis. Michel, Patriottischen Drukker, in het Cabinet litteraire, 1790, 24 p..
  11. PELCKMANS (Michiel Frans). Lovensche Chronyke, behelzende de besonderste gebeutenissen zoo binnen loven als elders, beginnende in 't jaar 1746 en eyndigende met het jaer 1808. Handschrift.
  12. ANONIEM. De gevangenisse , in GRIETENS (J.) en de GOEYSE (E.). Het volkslied onder de Brabantsche Omwenteling van 1789 door J. GRIETENS en E. de GOEYSE. Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, Gent 1940, bekroonde werken, reeks VI, nr. 72.

---

13. Brabant in revolutie 1787-1801. Leuven, Centrale Bibliotheek, 1970.

Inhoud van de Versameling van verscheide stukken waer onder men vind Den Oog-slag op de goddeloosheden bedreven in de Nederland-sche Kerken, sedert 1783 tot 1789 als ook het vertrek der Geuze-Doctoors van Loven, plegtiglyk in Cavalcade vertrocken den 21 November 1789. De genealogie der Vygen beginnende van hunnen eersten Vader Casper ofte Joseph II. &c. &c. &c. met 9 figuren. By een vergaedert door Sincerus Recht-Uyt. Tot Brussel, s.n., 1790 . 170 p.

Inhoud van de Versameling van verscheide stukken, deel I.

1. Berigt tot de waere vaderlanders, pp. 1-2.
2. Aenspraeck Der rechtveerdigheyd aen de Nederlanders, pp. 3-6.
3. Sang-stuk Van de Borgerlyke Wagten van Sichem voor het jaer 1787, pp. 7-8.
4. Liedeken. Stemme: C'est ce qui me console, pp. 8-10.
5. Lof-gezang Van den nieuwen Vygen-Boom geplant binnen Loven den 28 Julii 1789 Stemme: 'k heb den Meyboom aen myn hand, pp. 11-12.
6. Den patriotschen uytleg Van den Onzen Vader, Ave MARIA en ons waer Christen Geloof opgedragen aen onze dry waere Vaderland-sche Staeten, pp. 13-23.
7. Soldaet Wat dunkt u Patriot, leefden wy niet plezierig? pp. 23-24.
8. De regeeringe onder JOSEPH II is de oorzaeke van de publieke ellenden, pp. 24-48.
9. Het afbeeldsel van Josephus den II. Toegeëygent aen eenen Afsesant in het Hof van Weenen, en afgeteekent in 't jaer 1773, pp. 49-55.
10. Storm-klok Ofte rechtveerdigen roep om hulpe om te beletten den schroomelyken ende afgryselijken Brand waer door het huys van Oostenryk poogt te verbranden ende te vernietigen de Nederlandsche fundamentele ende constitutionele wetten ende te verslinden de Heylige Roomsche Catholyke Apostelyke Religie, gegrondvest ende gewortelt in de zelve Constitutie, pp. 56-65.
11. Aen den vermaerden Pensionaris van Schel, de Kock, Reniers en den Borgemeester Janus du Vieusart, in de maend December 1788, pp. 65-67.
12. De Lanterne-magie van Loven, van den 28 December 1788, p. 68.
13. Staeltje van het character van den onder-Lieutenant Frick, in 't Regiment van Vierset, krygs-gevangene tot Namen, seer bekend door de excessen en moorderyen, begaen binnen Loven in 't jaer 1788, p. 69.
14. Declaratien van Charles A. Zanino, pp. 70-73.
15. Voorzegginge van Gaspard Albanus Monik van het Orden van den H. Franciscus, den 4 Meert 1614, p. pp. 75-78.
16. Voorzegging Van J. Lichtenberge eenen vermaerden Astronomist in Duytsland, 't welk hy geschreven heeft Anno 1484, pp. 78-81.
17. Voorzegging Van de vergelding der inbrekingen gedaen aen de Wetten en Privilegiën van 't Nederland afgezonden in 't jaer 1787 door

- Maria Theresia Saliger gedaghtenisse Keyser en Koninging, aen haeren zoon Joseph den II, Keyser en Koning, pp. 82-87.
18. Moederlyke zede-lessen, pp. 87-89.
  19. Zede-lessen uyt 't boek der spreuken Toegepast aen Josephus den II, in 't jaer 1787, pp. 89-90.
  20. Wondere teekenen die gezien zyn geweest in den Nacht, tusschen den 2den. en 3den. October 1789 in de locht omtrent de hoogte van het Tropic in de Noord Zeeuw omtrent den 22sten. gaet soo lengde, als breedte, door geheel het gemaetschap van het West Indisch-Schip, genaemt D'eendracht komende van de Veracruz, de welke zyn uytgeleyt door den Seer Eerweerden Pater Alphonsus De Beyra Salig in God overleden den volgenden nacht, p. 91, met plaat.
  21. Visioen van Esdras (Uyt het IV Boek Esdræ, XI Hoofdstuk) Weezentlyk toegepast aen Josephus II, pp. 92-96.
  22. Letterwisselenden byval, Toegevoegt aen zyne Excellentie, den Heere Henricus van der Noot, beschermer van het Vaderland. Verbeeld in Josaphat II. Phalarip. cap. XX. Van der Noot (Anagramma) duo renovat. Hy vernieuwt door den Heere... pp. 97-99.
  23. Oog-slag Op de goddeloosheden bedreven in de Nederlandsche Kerke, sedert 1783 tot 1789, pp. 100-102.
  24. Op de nevengaande Print verbeldende, de Keyzerlyke Kerk-Roovers, pp. 103-104 met afbeelding.
  25. Het gedrag der Nederlanders, Gerechtveerdigt door het recht van God, van den Natuer, van de Volkeren ende van de Borgerlyke Wette, pp. 104-143.
  26. Omstandig verhael Van het geen'er voorgevallen is in het verbergen der H.H. Miraculeuse Hostien, berustende in de Collegiale en Parochiale Kerk van de H.H. Michael en Gudila binnen Brussel, sedert den 24 November 1789, tot den 16 der volgende Maend December, pp. 144 en 105-113 (sic) met houtsnede.
  27. Aenmoeding Tot Vereening der Patriotten 1789, pp. 113-125.
  28. Het Kieken-kot te koop. Request van den Hond tegen de Haan. Apostille van den Leeuw. 22. Crimineele Artikelen tot last van de Cock. Vonnisse tegen den zelve uytgesproken 13 Mey 1789 Rouwbeklag voor zyn dood. Graf-schrift om onder zyn afbeélzel te hangen, pp. 126-133 met plaat.
  29. Graf-schrift voor den land-verraeder E. de Cock, p. 134 met plaat.
  30. Vertoon-schrift van den Beul van Brussel, aen den Keyser ende Konink in zynen Koninklyken Raede geordonneert in Brabant, pp. 135-136.
  31. Rym-stoffe Op 't afbeéldzel dezer printe [von Trauttmandorff in bed en "vygen sch... duivel"], p 137 met plaat.
  32. Historie [over het woord Vijg], pp. 138-141.
  33. Historie en Rym-stoffe Op het nagt-gezig dezer printe [von Trauttmandorff "agter en van voor heeft moeten braeken", pp. 142-143 met plaat.

34. Bevalligen droom Van eenen waeren Patriot op eenen nacht ontstaen over den toestel van de tegenwoordige lands-zaeken, pp. 144-147.
35. Samen-spraeke Tusschen den Doctoor Marant, Maziere, Wouters, Dillen, Sentelet &c., pp. 148-153.
36. Vertrek Oft plegtige Calvacade der Heeren Directeurs en Professores van 't Seminarie Generael. Van Loven den 21 November 178, pp. 154-155 met plaat.
37. Graf-schrift van het Seminarie Generael en Graf-schrift van het Seminarie Filiael, p. 156.
38. Half Meert Cum crollibus & figuris anticipativè verbeld op den 21 November 1789, in het soo genaemt Seminarie Generael van Loven, pp. 157-161 met plaat.
39. Bareel, sluytende de Cavalcade van de Hunnepricken van, Loven, door Sincerus Liedeken, pp. 161-165 met plaat.
40. Bekend-maekinge Sincerus Recht-uyt [hij kondigt deel II aan], p. 166.

Inhoud Versameling van cretieke stukken Tot Brussel, 1790.

1. Beschryving van den Arend en den Leeuw, pp. 1-17.
2. Spreuken uyt de H. Schriftuere tot lof van den leeuw, pp. 17-18.
3. Aenspraek Van den Leeuw aen syn Negen Geborelingen. 1790, p. 18.
4. Samenpraeck tusschen den Brabandschen Leeuw en den keyserlyken Arend, pp. 19-29.
5. Liedeken, van den Brusselaeren den 1 Sept. 1789, pp. 29-30.
6. Waer verhael Van het geene voorgevallen is, ter oorzaeke der overtreding van het Ressort en de Souvereiniteyt van het land van Luyck, gedaen door de Keyzerlyke, den 11 en 12 October 1789 en de volgende dagen ter oorzaeke der huysvesting, geoeffent door de Luykenaers ten opzigte der Vluchtelingen van Brabant en andere Provincien, pp. 31-43.
7. Aen de heeren De dry Staeten van het Prinsdom van Luyk ende Graefschap Loon, pp. 43-48.
8. TRAUTTMANSDORFF. Memorie Van het Gouvernement generael van Brussel den 30 7ber 1789 Aengekomen tot Luyk den 2 8ter, den 2 & 3 8ber 1789 gezien in den geheymen Raed. De Copye gegeven worde aen den Staet, op dat hy kennisse heeft van eene gewichtige zaeke de welke groote gevolgen kan hebben. In Versameling van cretieke stukken. Tot Brussel, 1790, pp. 49-52.
9. Versaemeling van versoek-briefkens, ..., pp. 52-66.
10. Liedeken 1790, p. 67.
11. LE PLAT Brief Van den Leeraer Le Plat, aen S.M. den Keyser ende Konink Josephus II, wegens de leerende verklaeringe van S. Eminentie den Cardinael Aertsbisschop van Mechelen., pp. 68-72.
12. Brief Van eenen inwoonder der Nederlandsche Provincien, aen Syne Excellentie den Graeve van Trauttmansdorff., pp. 73-76. [Lier, den 29. 9ber 1789].
13. Aenspraek van Maria Theresia aen Josephus II, pp. 77-83.
14. Convocatie tot vergaederinge der Patriotten. Pro Aris et Focis. pp. 84-85.

-
15. Liedeken Over de schroomelykheden begaen in Braband, van den jaere 1781 tot 1789, pp. 86-88.
  16. Liedeken 1789, pp. 89-90.
  17. Liedeken. [Boere Jongens Patriotten], pp. 91-92.
  18. Liedeken. Air. Avec le jeu dans le Village, pp. 92-93.
  19. Liedeken. Op een bekende wys. 1790, pp. 94-96.
  20. Liedeken. Op eenen aengenaeme wyse, pp. 96-97.
  21. Aenmoedinge tot de getrouwe VADERLANDERS, om hun aen te wakkeren tot verdedinge der Landsgerechtigheden, in den Jaere 1789, pp. 98-124.
  22. Saemen-spraeke, Tusschen de patriotten en hunne Liefste. Stemme: Van Tante Wanneke, pp. 124-126.
  23. Slag van Turnhout. Op den 27 October, pp. 127-131.
  24. Den slag van Meirhout, pp. 132-133.
  25. Per transennam, p. 133.
  26. Middel Om te komen tot de kennisse der persoonen de welke zig uytgemunt hebben door hunnen iver ende hunne doorsplependheden, in de verwoestinge der Constitutie, om de gunsten te winnen van den oostenrykschen Minister; door hunne tyranike uytwerkzels, pp. 134-146.
  27. Uytlegginge Van den Bref-vier ende Missen van Beetje Priester Van Volxum, Beestelyken Raeds-heer van den gewezen Grooten Raede binnen Mechelen, pp. 146-150.
  28. Taxaet ende Verwoestinge Van het klooster der clarissen binnen Loven, in 't licht gegeven tot een ewig gedenkteeken voor de religeusen van het voorzeyd Klooster, in wiens handen de origineele Acte van 't voorschreven taxaet is berustende. Gedagteekent den 24 Julij 1786, pp. 150-155.
  29. Hier vervolgt nog een ander staeltje van taxaet weerdig van door de voornaemste tyd-schryvers op gehaelt ende in zyne hoedaenigheyd verheldert te worden, voorgevallen op den 29 Maaert 1787, pp. 155-161.
  30. Verbeltenis van eenen Spioen van het Gouvernement van Brussel. (Thysbart van Tongeren die voor syne functie betaelt wierd), pp. 161-164.
  31. Biegt Van den Raeds-Heer Stassart Fiscael des grooten Raede &c. tot Mechelen over syne grouweldaeden bedreven in 't vernietigen, en plunderen der Kloosters binnen Mechelen, van den jaere 1783 tot 1786, pp. 164-171.
  32. Officieele afsending der waerheyd Aen Josephus den II, als hem aenkondigende de beroerte der Nederlanden, pp. 171-176.
  33. Samenspraek tusschen Joseph II. En het Nederlandsch volk, pp. 176-179.
  34. 'T vertrek Der gouverneurs generaels der Nederlanden, Marie Christien en Albertus Casimirus, nae Bonn', Satyrs gewys afgeprint in hunne Galla Koetse met alle hunne Hof-Vygen in de maend November 1789, pp. 180-181 met illustratie.
  35. De biegtte Ofte Belydenisse van JOSEPH den II, aen zynen Cance-lier KAUNITZ. pp. 182-189.

36. Recueil de différentes lettres écrites par J. Wouters, pp. 189-195.
37. Verzaemeling Van verscheyde Brieven geschreven door J. Wouters, originelyk vertaelt van het Fransch in het Neder-Duytsch, pp. 195-203.
38. Rouw-beklag Van deze te peerd vluchtende en te voet zuchtende Nosedammen van Loven, pp. 203-205 met illustratie
39. Zaemen-spraek Tusschen de Myssens van Babylon, oft het gewezen Séminarie Generael van Loven, over hun vertrek uyt het zelve, pp. 206-210.

Vanden Elsen als vertaler:

SAUVAGE (Henri-Michel). De wezenlykheid van het ontwerp van Bourg-Fontaine, door de uytvoering betoond. Verkort en met eenige aanmerkingen opgehelderd. Tot Brussel, en te koop by de

De schroomelycke CERKELS-BANK. Uit de 6e brief (Bibliografie nr 74).

---

voornaemste boekverkopers der Nederlanden, s.n., 1789.VI-341 p.
SAUVAGE (Henri-Michel). De wezenlykheid van het ontwerp van
Bourg-Fontaine, door de uitvoering betoond. Verkort, merkelyk
verbetert en met eenige aenmerkingen opgeheldert.

T'Amsterdam by T. Crajenschot, by F. van Tetroode, 's Bosch: by
J. Coppens, [1790], 2 dln..

SAUVAGE (Henri-Michel). De wezenlykheyd van het ontwerp van
Bourg-Fontaine, door de uitvoering betoond of de grondige ken-
nis van de opkomst en voortgang des Jansenistendoms, erkort,
merkelyk verbeterd en met eenige aenmerkingen opgeheldert.
Te koop te 's Bosch By J. Coppens, 1790, 2 dln..

SAUVAGE (Henri-Michel). La réalité du projet de Bourg-Fontaine,
démontré par l'exécution. A Paris Chez la veuve Dupuy, 1755.
2 dln. Ook heruitgave van 1787 A Paris Chez les Libraires ASSO-
ciés. Lajjnse vertaling door pater Josephus Schwarz: Veritas consi-
lii Burgofonte initi ex ipsa huius executione demonstrata, seu
verum systema Jansenismi et evolutio mysterii iniquitatis. Sumpti-
bus Ignatii & Antonii Wagner 1764. Augustae Vindellicorum & Fri-
burgi Brig.

Colofon

En het dorp zal duren...

is het trimestrieel tijdschrift van het
Heemkundig Genootschap "van Witthem" - Beersel

juli - september 2009 - nummer 43 - jaargang 11

voorzitter	Marc Desmedt Dwersbos 109 1650 Beersel 02. 377.27.94
ondervoorzitter	Edgard Winderickx Brouwerijstraat 18 1653 Dworp 02. 380.30.14
secretaris	Michel Vastiau Leeuwerikenlaan 10 1650 Beersel 02. 380.54.38
penningmeester	Agnes Walschot Lindekensweg 110 1652 Alseberg 02. 380.67.31

Inlichtingen tijdens de kantooruren in het gemeentehuis te Beersel - dienst cultuur
Alsebergsteenweg 1046
1642 Alseberg
02 3591616

Prijs van dit nummer € 7 - jaarlijks abonnement bedraagt € 20, te storten op rekeningnummer
001-3114341-38 van het Heemkundig Genootschap "van Witthem" Beersel, met vermelding van
naam, voornaam en adres, gevolgd door de aanduiding "Abonnement tijdschrift".

Werkten mee aan dit nummer:

Giedo Debusscher, Jan De Cock, Marc Desmedt, Leen De Waele en Michel Vastiau.

Samenstelling: de redactieraad.

Verantwoordelijke uitgever: Marc Desmedt.

Eindvormgeving en druk: Drukkerij B.V.B.A. Mariën-Deneyer - Dworp.

*Heemkundig
Genootschap
"van Witthem"*